

**Bachelor Autonome Beeldende Kunst
Bachelor Vormgeving
Ad Interieurvormgever
ArtEZ hogeschool voor de kunsten**

**Verslag van de uitgebreide opleidingsbeoordeling
3, 4 en 5 maart 2020**

Colofon

ArtEZ hogeschool voor de kunsten

Opleiding: B Autonomo Beeldende Kunst
Locaties: Arnhem, Enschede
Variant: Voltijd
EC: 240
Croho-nummer: 39110

Opleiding: B Vormgeving
Locaties: Arnhem, Enschede, Zwolle
Variant: Voltijd
EC: 240
Croho-nummer: 39111

Opleiding: Ad Interieurvormgever
Locatie: Zwolle
Variant: Voltijd
EC: 120
Croho-nummer: 80021

Visitatiecommissie

René Kloosterman, voorzitter
Imara Limon, domeindeskundige
Wendelien van Oldenborgh, domeindeskundige
Willem de Rooij, domeindeskundige
Christoph Seyferth, domeindeskundige
Andreas Baumer, domeindeskundige
Vera van der Burg, student-lid
Titia Busing, secretaris
De commissie is op 15 december 2018 voorgelegd aan de NVAO.

De visitatie is uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van
AeQui VBI
Vlindersingel 220
3544 VM Utrecht
www.AeQui.nl

Dit document laat zich het beste dubbelzijdig afdrukken.

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inhoudsopgave	3
Inleiding	7
Beoogde leerresultaten	10
Programma.....	14
Personeel.....	26
Voorzieningen en begeleiding	28
Kwaliteitszorg	30
Toetsing	32
Gerealiseerde leerresultaten.....	35
Bijlagen	39
Bijlage 1 Visitatiecommissie	40
Bijlage 2 Programma visitatie	41
Bijlage 3 Bestudeerde documenten	44

Samenvatting

Op 3, 4 en 5 maart 2020 zijn de bacheloropleiding Autonoom Beeldende Kunst, de bacheloropleiding Vormgeving en de associate degree Interieurvormgever van ArtEZ hogeschool voor de kunsten gevisiteerd door een commissie van AeQui. De bacheloropleiding Autonoom Beeldende Kunst en de bacheloropleiding Vormgeving omvatten meerdere studierichtingen en worden op meerdere locaties van de hogeschool aangeboden (Arnhem, Enschede en Zwolle). De associate degree (Ad) Interieurvormgever wordt in Zwolle aangeboden.

Beoogde leerresultaten

De commissie oordeelt dat de drie opleidingen (op alle drie locaties) aan deze standaard voldoen. De beoogde leerresultaten zijn wat betreft niveau en oriëntatie passend geconcretiseerd. Ook voldoen deze aan internationale eisen en zijn ze onderschreven door het beroepenveld. De opleidingen hantieren de competenties van het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel als uitgangspunt. De locaties, opleidingen en studierichtingen of afdelingen hebben elk een eigen profiel. De commissie constateert dat de opleidingen goed zijn afgestemd op de beroepspraktijk. Docenten en gastdocenten zijn werkzaam als beeldend kunstenaar, vormgever, ontwerper, interieurarchitect of -vormgever, schrijver en dergelijke in hun eigen beroepspraktijk. Daarnaast onderhouden de verschillende studierichtingen elk op hun eigen manier contact met de beroepspraktijk.

Programma

De commissie stelt vast dat de opleidingen een sterke relatie met de beroepspraktijk kennen. De stages, projecten, gastdocenten en de inbreng van de kennis en praktijkervaring van docenten dragen daar aan bij. Daarnaast is er voldoende aandacht voor onderzoeksvaardigheden. De commissie constateert dat het artistieke klimaat op de drie locaties zeer verschillend is. In Arnhem en Enschede is veel aandacht voor de ontwikkeling van de kritische en artistieke vermogens van studenten, in relatie tot discours binnen en buiten hun vakgebied. In Zwolle (B Vormgeving) plaatst de commissie hier kanttekeningen bij; bij enkele studierichtingen lijkt de individuele ontwikkeling van studenten als jongvolwassenen meer centraal te staan.

Personeel

De commissie concludeert dat de betrokken docenten van alle drie opleidingen competent en benaderbaar zijn. De docenten hebben een sterke

binding met de beroepspraktijk en hun studenten. Ook de omvang van het docententeam is toereikend voor de uitvoering van de programma's. Het is de commissie opgevallen dat de interculturele samenwerking en de diversiteit van de verschillende docententeams versterkt kunnen worden. Hoewel hier aandacht voor is, stelt de commissie vast dat dit pas recent is opgestart.

Voorzieningen en begeleiding

De commissie constateert dat de huisvesting, materiële voorzieningen en informatievoorziening van de drie opleidingen goed in orde zijn. Op alle drie locaties kunnen studenten gebruik maken van diverse werkplaatsen, studio's en andersoortige werkruimtes. De begeleiding van de studenten past bij het kleinschalige karakter van de opleidingen en de toenemende zelfstandigheid die gedurende de opleidingen van studenten wordt verwacht. Ook zijn er, indien nodig, mogelijkheden voor extra ondersteuning. Er zijn voldoende mogelijkheden voor studenten om zich te laten informeren over de programma's, de toetsing en de roostering en dergelijke.

Kwaliteitszorg

De commissie stelt vast dat de opleidingen een adequaat kwaliteitszorgsysteem kennen en dat er sprake is van kwaliteitsbewustzijn bij de verschillende stakeholders. De opleidingen volgen hierin het beleid van de hogeschool. Er wordt periodiek geëvalueerd; dat vindt informeel plaats en daar waar nodig formeel. De commissie stelt vast dat studenten, docenten en werkveld worden gehoord en betrokken bij de verbetering van de opleiding.

Toetsing

De opleidingen beschikken over een passend toetsysteem. De beoogde leerresultaten c.q. competenties vormen samen met het hogeschoolbrede

toetsbeleid de kapstok van dit systeem. De opleidingen nemen adequate maatregelen om de validiteit, betrouwbaarheid en intersubjectiviteit van de toetsing te borgen, middels het gebruik van het meergoed principe bij alle summatieve toetsen (de werkschouw), beoordelingsformulieren met geschreven feedback en door steekproefsgewijze controle door de examencommissie. De opleidingen kennen bovendien een adequate balans tussen formatieve en summatieve toetsing. De examencommissie heeft een actieve rol in het borgen van de kwaliteit van de toetsing en van het eindniveau.

Gerealiseerde leerresultaten

De commissie stelt vast dat de bacheloropleidingen Autonome Beeldende Kunst en de Ad Interieurvormgever de beoogde leerresultaten realiseren. Hetzelfde geldt ook voor de bacheloropleiding

Vormgeving op de locaties Enschede en Arnhem. Het afstudeerproces is zorgvuldig opgezet en er zijn voldoende waarborgen voor het eindniveau. De commissie heeft scripties en beelden van het eindwerk bestudeerd. In deze eindwerken is de 'artistic rigour' van de studenten zichtbaar; ook zijn de bestudeerde scripties in de regel adequaat. De gesprekken met alumni en werkveld hebben het oordeel van de commissie inzake het eindniveau bevestigd; studenten en alumni zijn in staat hun weg te vinden in het werkveld.

Ten aanzien van de bacheloropleiding Vormgeving op de locatie Zwolle heeft de commissie tien extra eindwerken opgevraagd. De commissie stelt vast dat de competentie "vermogen tot kritische reflectie" in het eindwerk te beperkt terugkomt. De artistic rigour en de kritische blik op vorm, inhoud en positionering lijken daarin te ontbreken.

Daarmee concludeert de commissie het volgende. Voor de bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst en de Ad Interieurvormgever zijn alle standaarden van het NVAO kader positief beoordeeld. Op die grond geeft de visitatiecommissie een positief advies inzake de accreditatie van de bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst en de Ad Interieurvormgever van ArtEZ hogeschool voor de kunsten.

Voor de bacheloropleiding Vormgeving zijn standaard 4 en standaard 11 ten dele voldoende beoordeeld. De overige standaarden zijn positief beoordeeld. Op die grond geeft de visitatiecommissie een positief advies onder voorwaarden inzake de accreditatie van de bacheloropleiding Vormgeving van ArtEZ hogeschool voor de kunsten.

De voorwaarden bestaan uit de opvolging binnen twee jaar van de volgende aanbevelingen:

- De commissie raadt de hogeschool aan om het "artistiek klimaat" in Zwolle te onderzoeken, in relatie tot andere academies en in relatie tot haar eigen doelstellingen, en een vertrouwenwekkend ontwikkeltraject op te starten.
- De commissie adviseert ArtEZ om het kritisch vermogen van de studenten van de opleiding Vormgeving in Zwolle explicieter te ontwikkelen en terug te laten komen in het eindwerk.

Namens de voltallige visitatiecommissie,
Utrecht, juni 2020

René Kloosterman
Voorzitter

Titia Buising
Secretaris

Overzicht beoordeling

De beoordelingen per standaard zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Standaard	B Vormgeving	B Autonome Beeldende Kunst	Ad Interieurvormgever
1. Beoogde leerresultaten	Voldoet	Voldoet	Voldoet
2. Oriëntatie van het programma	Voldoet	Voldoet	Voldoet
3. Inhoud van het programma	Voldoet	Voldoet	Voldoet
4. Vormgeving van het programma	Voldoet ten dele	Voldoet	Voldoet
5. Instroom	Voldoet	Voldoet	Voldoet
6. Personeel	Voldoet	Voldoet	Voldoet
7. Materiële voorzieningen	Voldoet	Voldoet	Voldoet
8. Begeleiding	Voldoet	Voldoet	Voldoet
9. Kwaliteitszorg	Voldoet	Voldoet	Voldoet
10 Toetsing	Voldoet	Voldoet	Voldoet
11 Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet ten dele	Voldoet	Voldoet
Eindbeoordeling	Positief onder voorwaarden	Positief	Positief

Inleiding

ArtEZ hogeschool voor de kunsten leidt studenten op voor een beroepspraktijk als scheppend kunstenaar, toegepast kunstenaar of docent. Studenten worden opgeleid voor beroepen waarin kunst, kennis en creativiteit centraal staan.

De instelling

De bacheloropleiding Autonom Beeldende Kunst, de bacheloropleiding Vormgeving en de Ad Interieurvormgever zijn onderdeel van ArtEZ hogeschool voor de kunsten (ArtEZ). Het onderwijs van ArtEZ is gericht op de artistieke, intellectuele en persoonlijke groei van studenten. Studenten worden opgeleid in een professionele rol die nauw aansluit bij hun talent, persoonlijkheid en ambities. ArtEZ bereidt studenten voor om op het hoogste niveau te functioneren als kunstenaar, ontwerper of docent, binnen beeldende kunst, architectuur, mode, vormgeving, muziek, theater, creative writing, dans of kunsteducatie. Binnen deze gebieden biedt ArtEZ bacheloropleidingen, masteropleidingen en een associate degree aan. Daarnaast kent de hogeschool verschillende vooropleidingen, oriëntatie cursussen en cursussen voor alumni. Er studeren circa 3.000 studenten bij ArtEZ en er werken circa 900 medewerkers.

Uitgangspunt in de hogeschool brede onderwijsvisie is dat studenten worden opgeleid tot 'drivers of change'. Als 'driver of change' worden studenten geacht een rol te hebben in maatschappelijke verandering. ArtEZ wil haar studenten daarom opleiden tot kunstenaars die als onafhankelijke, kritische, veerkrachtige en creatieve denker die verbanden kunnen leggen en die kunnen opereren binnen complexe sociale netwerken. Opleidingen van ArtEZ kenmerken zich door artistieke, engagement, samenwerkingsgerichtheid, professionaliteit en vakmanschap. Opleidingen bewegen continu mee met vernieuwende toepassingen binnen wetenschap en technologie. Daarnaast legt de hogeschool in haar onderwijs de nadruk op drie algemene doelen van onderwijs: kwalificatie, socialisatie en subjectificatie. De

hogeschool brede onderwijsvisie is in interactie met de academies tot stand gekomen en door de studierichtingen (of afdelingen) uitgewerkt in een eigen visie.

De hogeschool kent drie locaties, met op elke locatie een academie voor Art & Design: Arnhem, Zwolle en Enschede. Binnen de hogeschool staat ArtEZ Art & Design voor het eigenzinnig en betekenisvol opleiden van een nieuwe generatie ontwerpers, docenten en kunstenaars. De academies hebben elk een eigen identiteit, waarmee ze aansluiten bij en kleur geven aan het onderwijs en het culturele klimaat in hun vestigingsplaats.

Voorliggende opleidingen worden op één of meerdere locaties aangeboden en omvatten veelal meerdere studierichtingen of afdelingen. De benamingen studierichting en afdeling worden in dit rapport door elkaar gebruikt.

Zwolle

De academie in Zwolle stelt de mens in zijn sociale en culturele context centraal. Dit is vertaald in de term Human Matters waarmee gesteld wordt dat de mens ertoe doet en deze het waard is om voor te vechten in de huidige wereld. De academie wil kunst-educatoren, interieurvormgevers en architecten, grafische ontwerpers, striptekenaars en dergelijke opleiden die een bijdrage leveren aan een voortdurende humanisering van de maatschappij. Zwolse studenten leren om werk te maken waarmee een verband gelegd wordt tussen de eigen denk- en leefwereld, de eigenheid en geschiedenis van het vak en de maatschappelijke context waarin zij het vak uitoefenen. Aan de academie in Zwolle studeren circa 500 studenten, verdeeld over de bacheloropleiding Vormgeving, de bacheloropleiding Docent Beeldende Kunst en

Vormgeving en de Ad Interieurvormgever. De academie biedt een minor Liberal Arts voor professionals (uit andere vakgebieden dan de kunst) die de kunstpraktijk willen gebruiken om hernieuwd naar hun eigen opleiding en vakgebied te kijken.

Enschede

In Enschede staan de urgentie van de vraagstelling en de eigenzinnige ontwikkeling van de individuele student centraal. De academie (AKI) kenmerkt zich door het kleinschalige karakter. Aan de AKI studeren circa 270 studenten, verdeeld over de bacheloropleiding Autonome Beeldende kunst en de bacheloropleiding Vormgeving (met twee afdelingen). De academie heeft als ambitie bekend te staan als een speciale plek, die in een cruciaal tijdperk ruimte biedt voor de urgente vragen van de 21e eeuw. Het uitbreiden van het opleidingsaanbod met een masteropleiding en verdere profilering als kennisinstituut past daar volgens de academie in, net als de verdere uitbouw van de samenwerkingen in de stad en regio.

Arnhem

In Arnhem ligt de nadruk op de ontwikkeling van de maakpraktijk van de student. Daarbij worden de snel veranderende samenleving en het internationale karakter van de markt continu vanuit de verschillende disciplines bevestigd. Aan de Academie voor Art & Design Arnhem studeren ruim achthonderd studenten. De academie bestaat uit zeven studierichtingen, verdeeld over drie bacheloropleidingen (bacheloropleiding Autonoom Beeldende Kunst, bacheloropleiding Docent Beelden de Kunst en Vormgeving en bacheloropleiding Vormgeving). In de afgelopen periode hebben hoofden van studierichtingen gezamenlijk inhoud en vorm gegeven aan de inrichting van een netwerkorganisatie en het op gang brengen van een onderling samenwerkingsproces. Dit mede omdat de actuele maker praktijk en de culturele werkelijkheid van studenten zich niet beperken tot een focus op één discipline, maar zich kenmerken door de verbinding en samenkomst van kunstvormen, disciplines, technieken en uitingen.

De studierichtingen richten zich dan ook op zowel differentiatie als integratie.

Bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst

De vierjarige bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst omvat 240 EC en wordt aangeboden in Enschede en Arnhem. De studierichting Fine Art in Enschede wordt zowel in het Nederlands als in het Engels aangeboden; de studierichting Base for Experiment, Art and Research (BEAR) in Arnhem alleen in het Engels teneinde ook internationale studenten aan te spreken. Het panel vindt dat een begrijpelijke keuze gezien het internationale vakgebied waarvoor wordt opgeleid, en stelt bovendien vast dat de taalbeheersing van docenten adequaat is.

Bacheloropleiding Vormgeving

De vierjarige (240 EC) bacheloropleiding Vormgeving omvat elf studierichtingen (of afdelingen), waarvan twee in Enschede, vijf in Zwolle en vijf in Arnhem.

De studierichtingen Graphic Design (Arnhem) en Crossmedia Design (Enschede) worden in het Engels aangeboden, teneinde ook internationale studenten aan te spreken. Het panel vindt dat een begrijpelijke keuze gezien het internationale vakgebied waarvoor wordt opgeleid, en stelt bovendien vast dat de taalbeheersing van docenten adequaat is.

Ad Interieurvormgever

De tweejarige Ad Interieurvormgever omvat 120 EC en wordt in Zwolle aangeboden.

De visitatie

ArtEZ heeft aan AeQui VBI opdracht gegeven de onderhavige visitatie uit te voeren. Hiertoe heeft AeQui in samenwerking met de opleidingen een onafhankelijke en ter zake kundige commissie samengesteld. Met vertegenwoordigers van de opleidingen heeft een voorbereidend gesprek plaatsgevonden.

Omdat het panel is voorgelegd aan NVAO op 15 December 2018, is formeel gesproken het NVAO beoordelingskader 2016 van toepassing. Met de opleidingen is afgesproken om te rapporteren

tegen het kader 2018 (en daarmee af te zien van de beoordelingsschalen onvoldoende-voldoende-goed-excellent. Dit conform het verzoek van NVAO op 17 september 2018). Het kader van de uitgebreide opleidingsbeoordeling is van toepassing.

De visitatie heeft op 3, 4 en 5 maart 2020 plaatsgevonden volgens het programma dat in bijlage 2 is weergegeven. Aanvullend zijn nog tien afstudeerwerken van de opleiding B Vormgeving, locatie Zwolle, door het panel bestudeerd; aan het einde van het visitatietraject is de opleiding in kennis gesteld van de bevindingen en conclusies van de commissie. De commissie heeft zich daarbij expliciet georiënteerd op het cluster waarin

deze opleidingen geplaatst zijn. Dit is met het voltallig panel gedaan, tijdens het voorbereidend overleg en afsluitend bij de oordeelsvorming. De hiertoe benodigde kennis was aanwezig in het panel. De commissie heeft de beoordeling in onafhankelijkheid uitgevoerd.

Deze rapportage is in april 2020 in concept toegestuurd aan de opleidingen; de reacties van de opleidingen zijn verwerkt tot deze definitieve rapportage.

Op initiatief van de opleidingen heeft op 2 juni 2020 een ontwikkelgesprek plaatsgevonden. De resultaten van dit ontwikkelgesprek hebben geen invloed op de in dit rapport weergegeven beoordeling.

Beoogde leerresultaten

De commissie oordeelt op grond van de gevoerde gesprekken en de onderliggende documentatie dat de drie opleidingen (op alle locaties) aan deze standaard voldoen. De beoogde leerresultaten zijn wat betreft niveau en oriëntatie passend geconcretiseerd. Ook voldoen deze aan internationale eisen en zijn ze onderschreven door het beroepenveld. De opleidingen hanteren de competenties van het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel als uitgangspunt. De locaties, opleidingen en studierichtingen of afdelingen hebben elk een eigen profiel. Gemene deler is dat studenten uitgedaagd worden binnen hun vakgebied hun eigen stem en vaardigheid te ontwikkelen en de grenzen van hun vakgebied te verkennen en te verleggen. De commissie constateert dat de opleidingen goed zijn afgestemd op de beroepspraktijk. Docenten en gastdocenten zijn werkzaam als beeldend kunstenaar, vormgever, ontwerper, interieurarchitect of -vormgever, schrijver en dergelijke in hun eigen beroepspraktijk. Daarnaast onderhouden de verschillende studierichtingen elk op hun eigen manier contact met de beroepspraktijk.

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld, het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

Bachelor Autonome Beeldende Kunst

De bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst omvat twee studierichtingen, één in Arnhem en één in Enschede. BEAR in Arnhem gaat uit van de pluriformiteit in de kunst. BEAR profileert zich als een onderzoekende opleiding waarin zowel het maken, als het denken tot het domein van het onderzoek behoort. Belangrijke doelstellingen in het onderwijs zijn dat iedere student in de context van het actuele discours en in samenwerking met anderen een eigen beeldend vermogen en een eigen verhaal ontwikkelt en dat deelt met anderen. Voor BEAR kenmerkt de beeldende kunst zich door een diversiteit aan verschijningsvormen en benaderingen. Die diversiteit komt enerzijds voort uit het loslaten van de gebondenheid aan een medium – een aan het begin van de twintigste eeuw op gang gekomen ontwikkeling die tot een veelheid aan multimediale kunstenaarspraktijken heeft geleid. Anderzijds komt dit naar voren in de verkenning en overschrijding van de grenzen met andere disciplines en maatschappelijke sectoren.

De studierichting *Fine Art* in Enschede bereidt studenten voor op een bestaan als zelfstandig beeldend kunstenaar met een eigen beroepspraktijk voor zowel autonoom werk als voor werk in opdracht, al of niet in samenwerking met anderen. Authenticiteit en autonomie worden daarbij belangrijk geacht. Studenten ontwikkelen een kritische, experimenterende en vooral onderzoekende houding waardoor zij in staat zijn zichzelf en anderen te inspireren en verwonderen. Door middel van beeldend werk leren studenten (meer) waarde en (nieuwe) betekenis te creëren.

Bachelor Vormgeving

De bacheloropleiding Vormgeving omvat elf studierichtingen (of afdelingen), waarvan twee in Enschede, vijf in Zwolle en vijf in Arnhem.

De afdeling *Crossmedia Design* in Enschede is een interdisciplinaire, media-onafhankelijke studie gericht op alle informatiedragers, van boek tot app of digitaal kanaal, van poster tot object of publieke ruimte. Studenten leren de grenzen en mogelijkheden kennen van alle media en in dienst van een probleemstelling te werken. Studenten worden opgeleid art director of tot auteur die zelfstandig, redactioneel en artistiek, een eigen positie en vraag kan definiëren. De afdeling *Moving Image* richt zich op de studie van het bewegend beeld. Uitgangspunt is om de drie dimensies, die bewegend beeld in onze cultuur heeft, te heroverwegen en aan te vullen. Dat zijn die van

representatie van de werkelijkheid, die van fictieve werkelijkheid en die van de (sociale) werkelijkheid van het bewegend beeld als zelfstandig (cultureel) verschijnsel.

In Zwolle omvat de opleiding de studierichtingen Illustration Design, Comic Design, Animation Design, Graphic Design en Interieurarchitectuur. De studierichtingen *Animation Design* en *Comic Design* hebben de ambitie kunstenaars/ontwerpers op te leiden die op authentieke wijze vormgeven aan beeldverhalen, aan animatiefilms, of zich specialiseren in specifieke rollen binnen de animatie-industrie en daar op kunstzinnige wijze invulling aan geven. Animation Design focust op de kern van het animeren: karakters geloofwaardig laten bewegen en het vertellen door middel van cinematografie. Comic Design profileert zich als de enige studierichting in Nederland voor het maken van beeld- verhalen. De nadruk ligt op het ontwikkelen van narratief vermogen en het vermogen om door middel van beelden te vertellen en te verbeelden.

De studierichting *Illustration Design* wil eigenzinnige illustratoren op leiden die zich open en betrokken verhouden tot de snel veranderende wereld, die zij verrijken met nieuwe verhalen, beelden en betekenissen zowel in opdracht of als auteur van eigen werk. Studenten ontwikkelen een specifiek eigen beeldattitude, waarbij het vermogen van studenten tot interpretatie en uitwerking van een gegeven opdracht of vraag altijd start bij de persoonlijke beleving en kijkwijze. De studierichting *Graphic Design* heeft de ambitie autonome ontwerpers op te leiden die bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken, met ontwerpen vanuit een eigen visie in een eigen ontwikkelde vormtaal. De studierichting hecht veel belang aan oorspronkelijke ideeën, en ziet liever autonoom dan trendvolgend werk, of werk volgens een bepaalde 'school'.

De studierichting *Interieurarchitectuur* wil zich onderscheiden door haar aandacht voor sociale betrokkenheid en ambachtelijke ontwikkeling, en de ruimte voor het aanleren van vakspecifieke

techniek en vaardigheden. Studenten onderzoeken gedrag en onderlinge relaties in de ruimtes waarin mensen leven.

In Arnhem omvat de opleiding de studierichtingen Graphic Design, Fashion Design, Creative Writing, Product Design en Interaction Design. De studierichting *Graphic Design* verbindt de basis van design met menselijke waarden en ervaringen. De non-format en non-medium benadering is gebaseerd op design principes en methodes die tot design leiden. Studenten leren zowel de basis van design als meer experimentele (en digitale) problemen op te lossen. De studierichting *Fashion Design* wil studenten opleiden die veelzijdig inzetbaar zijn, beweeglijk en met een brede visie. Student specialiseren zich op het terrein dat aansluit bij zijn/haar persoonlijke talent, ambitie en fascinatie. Dit kan betrekking hebben op 'couture, street- of sportswear, onder eigen naam of voor een gevestigde ontwerper/bestaand bedrijf, voor zowel hoog, midden als laag segment maar ook op mode-illustratie, prints en dessins, fotografie of theorie.

De afdeling *Interaction Design* kenmerkt zich door de intrinsiek aanwezige balans van autonome ideeën uit de kunst en de systematische methodieken van uiteenlopende ontwerpdisciplines. Studenten ontwikkelen tijdens de opleiding een handschrift dat hen positioneert op deze bandbreedte van ontwerper — kunstenaar. Een interaction designer ontwerpt de randvoorwaarden voor een interactie of relatie. Technologie speelt hierbij een wezenlijke rol in het ontwerpproces en kan zich manifesteren als het vertrekpunt, de onderzoeksmethode, het eindresultaat of een som van die delen. De afdeling is voornemens haar naam te veranderen naar Interaction Design naar Design Art & Technology waarmee een betere profilering gezocht wordt.

De afdeling *Creative Writing* wil een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het literaire schrijverschap in een tijd van meervoudige geletterdheid, ontleding, medialisering en digitalisering. De studierichting heeft de ambitie onderzoekende,

kritische schrijvers op te leiden die door middel van hun literaire werk (teksten, podcasts, vertellingen, programma's en andersoortige narratieve uitingen) bijdragen aan het actuele maatschappelijke en artistieke discours. Dit werk dient ingebed te zijn binnen een poëtische visie, en bovendien een toon, stem en stijl te hebben die eigen is aan de schrijver ervan.

De afdeling *Product Design* leidt studenten op in de fundamenteën van het productontwerp en vraagt de rol van ontwerp door middel van multidisciplinair werk, kritisch ontwerponderzoek en praktijkgerichte exploratie om de ontwikkeling van nieuwe opkomende ontwerppraktijken aan te moedigen. Studenten ontwikkelen hun eigen visie op design en maatschappij en verkennen en ontwikkelen nieuwe dimensies van het ontwerpvak door middel van praktijk, theorie en werkveld ervaringen. Het programma is gecentreerd rond drie domeinen: Wearables (lichaam), Liveables (context) en Useables (materiaal).

Beoogde leerresultaten / competenties

Alle opleidingen (en studierichtingen c.q. afdelingen) hanteren de competenties van het landelijk opleidingsprofiel Beeldende Kunst en Vormgeving als uitgangspunt. Dit betreft de volgende competenties: creërend vermogen, vermogen tot kritische reflectie, vermogen tot groei en vernieuwing, organiserend vermogen, communicatief vermogen, omgevingsgerichtheid en vermogen tot samenwerking. Een aantal studierichtingen heeft hier eigen competenties aan toegevoegd. Zo heeft de studierichting BEAR de volgende twee competenties toegevoegd: beslissend vermogen en verbindend vermogen. Het vermogen van studenten om goede beslissingen te nemen is volgens BEAR zeer belangrijk in de beeldende kunst, net als het vermogen om verbindingen te leggen c.q. relaties aan te gaan om werk te maken, bekendheid aan werk te geven of een werk voor, met of in relatie tot een ander tot stand brengen. Daarnaast heeft BEAR op onderdelen een eigen invulling gegeven aan de indicatoren behorende bij deze competenties.

Voor de Ad Interieurvormgever is geen landelijk beroeps- en opleidingsprofiel beschikbaar. De Ad maakt daarom gebruik van het landelijke profiel voor de bacheloropleiding Vormgeving, maar leidt op tot niveau 5. Voor de Ad Interieurvormgever zijn de landelijke competenties samengevat in drie kerncompetenties: ontwerpend en onderzoekend vermogen, persoonlijke competenties en professionele competenties en beroepshouding. De opleiding wil hiermee een heldere verstandhouding tussen de verschillende niveaus creëren. De kerncompetenties zijn uitgewerkt voor de Ad en de bacheloropleiding.

De studierichtingen hebben in een overzicht de relatie tussen deze landelijke competenties en de verschillende programma onderdelen weergegeven. De competentiematrix geeft een overzicht van welke competenties getoetst worden in de verschillende studieonderdelen.

Afstemming werkveld

De afstemming met het werkveld krijgt op verschillende manieren vorm. Docenten (en gastdocenten) zijn werkzaam in de beroepspraktijk als kunstenaar, ontwerper, architect, fotograaf, curator en dergelijke. Daarnaast sluiten de academies aan bij het werkveld middels de samenwerkingsverbanden van de opleidingen met het bedrijfsleven, stages van studenten, de inzet van externe gecommiteerden in het onderwijs en de betrokkenheid van alumni. De academie in Arnhem kent daarnaast een werkveldadviescommissie die inhoudelijke expertise levert, kritisch reflecteert op de opleiding en zorgt voor een verbinding met het beroepenveld. De werkveldcommissie komt elke twee jaar bijeen.

Overwegingen

De commissie stelt vast dat de opleidingen de vastgestelde landelijk Beroeps- en Opleidingsprofielen Beeldende Kunst en Vormgeving hanteren als uitgangspunt voor de beoogde leerresultaten c.q. competenties. Deze zijn wat betreft niveau en oriëntatie passend geconcretiseerd. De opleidingen hebben in een competentiematrix de

relatie tussen de competenties en de programmaonderdelen zichtbaar gemaakt. Op basis daarvan stelt de commissie vast dat alle competenties in de drie opleidingen afgedekt worden.

De drie locaties hebben elk hun eigen profilering die zichtbaar is in de verschillende opleidingen en studierichtingen. Zo staat in Enschede de vraag van de student centraal in alle opleidingen en in Zwolle wordt het centrale gedachtengoed samengevat onder de noemer 'Human Matters'. In Arnhem ligt de nadruk op de ontwikkeling van de maakpraktijk van de student.

De commissie is van mening dat de Ad Interieurvormgever een heldere positionering kent en zich daarin in voldoende mate onderscheidt van de bacheloropleiding. Ook is de commissie van

mening dat de Ad aansluit bij een behoefte in het werkveld.

De commissie stelt bovendien vast dat de opleidingen de actualiteit en relevantie van de competenties op de verschillende locaties weet te borgen, mede doordat docenten werkzaam zijn in de beroepspraktijk, gastdocenten ingezet worden en er op veel verschillende manieren contact met de beroepspraktijk onderhouden worden.

Op basis van bovenstaande concludeert de commissie dat de bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst, de bacheloropleiding Vormgeving en de Ad Interieurvormgever **voldoen** aan deze standaard.

Programma

De opleidingen kennen een sterke relatie met de beroepspraktijk. De stages, projecten, gastdocenten en de inbreng van de kennis en praktijkervaring van docenten dragen daar aan bij. Daarnaast is er voldoende aandacht voor onderzoeksvaardigheden. Dit krijgt per academie en studierichting een andere invulling. In Enschede is bijvoorbeeld veel aandacht voor onderzoeksvaardigheden, in Zwolle is er meer aandacht voor individueel en meer reflectief onderzoek. Het didactisch concept wordt gekenmerkt door kleinschalig en intensief onderwijs. De commissie constateert dat het artistieke klimaat op de drie locaties zeer verschillend is. In Arnhem en Enschede is veel aandacht voor de ontwikkeling van de kritische en artistieke vermogens van studenten, in relatie tot discours binnen en buiten hun vakgebied. In Zwolle (B Vormgeving) plaatst de commissie hier kanttekeningen bij; bij enkele studierichtingen lijkt de individuele ontwikkeling van studenten als jongvolwassenen meer centraal te staan. De opleidingen hanteren de wettelijke toelatingseisen.

Oriëntatie

Standaard 2: Het programma maakt het mogelijk om passende (professionele of academische) onderzoeks- en beroepsvaardigheden te realiseren.

Bevindingen

Beroepsvaardigheden

In de opleidingen komen studenten op verschillende manieren in aanraking met de (artistieke of ontwerpende) beroepspraktijk. Zo zijn docenten werkzaam in hun eigen artistieke of ontwerp praktijk en brengen zij hun kennis en ervaring in het onderwijs. Daarnaast worden gastdocenten ingezet. Ook worden er excursies en projecten georganiseerd met gasten en instellingen binnen en buiten de academies. Studenten van de verschillende studierichtingen gaan bovendien op stage. Studenten komen daarnaast per opleiding en studierichting op verschillende manieren in aanraking met de beroepspraktijk.

Bachelor Autonome Beeldende kunst

Bij *BEAR* gaan studenten in het onderdeel How To Connect? in op de inhoudelijke, organisatorische en zakelijke kant van de beroepspraktijk. Studenten zoeken vanuit de inhoudelijke kern van het werk naar ideeën, voorbeelden en methoden om als kunstenaar een eigen positie te verwerven (ondernemerschap). Dit vindt bijvoorbeeld plaats middels werkbezoeken naar kunstenaars en hun ateliers.

Fine Art studenten maken in de leerlijn Context de verbinding met de buitenwereld. Daarbij richten studenten zich niet alleen op hun eigen werk maar ook op het effect en de begrijpbaarheid ervan. Middels blogs, het geven van presentaties en het ontwikkelen van websites werken studenten aan hun eigen positionering.

De AKI in Enschede organiseert op wisselende locaties exposities van recent werk van studenten (project *By Weekly*) en feedbacksessies waarbij studentenpanels ondernemers feedback geven op nieuw businessmodellen. Daarnaast kunnen studenten participeren in projecten van het interne projectbureau van de academie. In het laatste jaar is er, middels specifieke lessen, aandacht voor het ontwikkelen van een website, het schrijven van een artistieke positionering of een artist statement.

Bachelor Vormgeving

Voor studenten van de Enschedese bacheloropleiding Vormgeving (*Moving Image* en *Crossmedia Design*) geldt ook dat de verbinding met de buitenwereld onderdeel is van de hiervoor beschreven leerlijn Context en dat zij deel kunnen nemen aan de pizzasessies, *By Weekly* en dergelijke. Bij *Moving Image* is er daarnaast een doorlopend programma van excursies van semester 1 tot semester 7 om bewust de verbinding op te zoeken met partner-academies, musea en het werkveld.

In Zwolle krijgt de oriëntatie op de beroepspraktijk onder andere vorm in projecten. Zo hebben studenten *Graphic Design* in 2018 de visuele identiteit voor het Nederlandse Paviljoen tijdens de Salone el Mobile in Milaan ontworpen. Studenten *Comic Design* hebben in 2018, samen met het Radboud Universitair Medisch Centrum een graphic novel over mantelzorg voor mensen in hun laatste levensfase gemaakt. En studenten *Interieurarchitectuur* hebben als onderdeel van de Summerschool, samen met studenten uit Duitsland en Denemarken, onderzocht hoe de Duitse badplaats Bad Meinberg am Teutoberger Wald een deel van haar vergane glorie kan terugvinden. Voor studenten *Comic Design* en *Animation Design* wordt wekelijks een studiemiddag georganiseerd met gastdocenten en alumni over de zakelijke kanten van hun toekomstige beroepspraktijk. De studierichting *Illustration Design* heeft een jaarlijks beroepsvoorbereidingsproject voor de studenten van het 2^e en 3^e jaar en heeft daarnaast de stage van het 4^e jaar als beroepsvoorbereiding.

Tijdens de visitatie is opgemerkt dat de stage bij *Comic Design* (Zwolle) ingevuld wordt als een mentorschap, waarbij de student binnen een periode van zes tot acht weken een striptekenaar bezoeken die hen coacht bij het ontwikkelen van hun eigen strip. De comic design stage wordt in Zwolle ook gezien als input voor de positiebepaling van de student, waarbij de student bijvoorbeeld een beeld krijgt of hij zich meer autonoom of toegepast wil ontwikkelen.

Het onderwijs van de Arnhemse afdeling *Fashion Design* is zo ingericht dat studenten voorbereid worden op de werkdiscipline die ook van hen in de beroepspraktijk verwacht wordt. Studenten van de afdeling *Interaction Design* maken gedurende de studie kennis met alle gebieden van het werkveld middels excursies met docenten, tentoonstellingen, festivals, georganiseerde reizen, studiobezoeken en gastlessen.

Studenten *Creative Writing* ontwikkelen vanuit de vakken Schrijven & Spreken en Proces & Onderzoek, gedurende de hele opleiding een start-up

project dat van toegevoegde waarde is voor het literair culturele veld en tegelijk bijdraagt aan de autonomie van hun zelfstandige beroepspraktijk. Deze projecten vinden hun weg naar het culturele veld, door samenwerkingen met festivals, podia en uitgeverijen. De studievereniging kent een professionele commissie die bemiddelt tussen studenten, podia, boekhandels, festivals en opdrachtgevers waar het gaat om optredens en schrijfp opdrachten.

De afdeling *Product Design* besteed aandacht aan cultureel ondernemerschap (After ArtEZ programma). Studenten krijgen inzicht in de verschillende routes die ze kunnen nemen zoals ontwikkeling als zelfstandig ontwerpers, werken voor studio's, lanceren hun labels of vervolgen hun opleiding in een internationale masteropleiding. Dit krijgt in elk jaar aandacht, bijvoorbeeld middels groeps- of individuele sessies, ambitie-talks en het bezoeken van studio's in de eerste twee jaar. En in het derde en vierde jaar is aandacht voor het presenteren van vaardigheden, de rol van het tonen van werk, communicatie, het ontwikkelen van een netwerk en het kennismaken met organisaties in en buiten Nederland.

Ad Interieurvormgever

In de *Ad Interieurvormgever* vindt oriëntatie op de beroepspraktijk plaats middels projecten. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking met de studierichting Interieurarchitectuur waarbij studenten een concept hebben ontwikkeld gericht op het verbeteren van de situatie van zwerfjongeren in Apeldoorn.

Theorie

Theorieonderwijs krijgt op alle locaties en voor nagenoeg alle studierichtingen vorm in het ArtEZ brede studieonderdeel Theorie IN het Kunstonderwijs (ThINK). In Theorie in Praktijk (TIP), eveneens hogeschool breed, wordt de verbinding tussen theorie en praktijkvakken gelegd. Voor studenten *Fashion Design* is binnen ThINK bijvoorbeeld aandacht voor kunsttheorie, Textiles, Fashion & Costume en Fashion & Culture. En studenten *Creative Writing* krijgen theorie op het gebied

van verhaalanalyse, westerse literatuurgeschiedenis, cultuurbeschouwing en proces & onderzoek aangereikt.

Zwolse studenten volgen binnen het THINK programma onder andere filosofie, kunstgeschiedenis en designgeschiedenis. Ook komen thema's als spiritualiteit, ethiek en ecologie aan bod. In Enschede eveneens wordt het theorieonderwijs van de studierichtingen *Fine Art* en *Crossmedia Design* eveneens aangeboden binnen THINK en TIP. Bij *Moving Image* is de leerlijn theorie ingericht aan de hand van verschillende studieonderdelen specifiek afgestemd op het vakgebied. Studenten volgen vakken als History of Moving Image, Media Theory, Authorship Methodologies en Contemporary Philosophy.

Onderzoek

Onderzoek is bij alle studierichtingen verbonden aan reflectie, theorie en het maakproces. Bij *BEAR* krijgt dit vorm in de tutorgroepen, waarbij reflectie op en de inpassing van (artistiek) onderzoek en theorie voortdurend en op een organische manier plaatsvinden. Artistiek onderzoek is vervlochten met de studiopraktijk van studenten. Bij alle onderzoeks- en werkprocessen die de studenten samen met de tutores en docenten opzetten, zijn theorie-docenten betrokken die voor de passende verdieping en kritische reflectie zorgen. *BEAR* heeft de eindexamenscriptie vervangen door een afstudeeronderzoek in de vorm van artistic research. De opleiding wil daarmee tegemoet komen aan de pluriformiteit van de kunsten.

Bij *Graphic Design* in Arnhem staat onderzoek gedreven design centraal, met de nadruk op onderzoek door design. Studenten worden uitgedaagd om taal, beeld, media en ontwerptechnieken te onderzoeken en daarmee te experimenteren.

Bij de studierichtingen c.q. afdelingen van de AKI (*Fine Art*, *Moving Image* en *Crossmedia Design*) leren studenten op verschillende manieren omgaan met theoretische bronnen en onderzoek in te zetten voor hun praktijk. Daarnaast leren studenten een onderzoeksvraag te formuleren,

literatuuronderzoek uit te voeren en te presenteren. Studenten van de AKI hebben vanaf huidig studiejaar de mogelijkheid hun scriptie in een alternatieve vorm uit te voeren, bijvoorbeeld in de vorm van een documentaire, een expositie, of in een meer literaire schrijfstijl. De AKI kent verschillende formele en informele onderzoeksgroepen en samenwerkingen met universiteiten. Een voorbeeld hiervan is een BioArt Lab waarin studenten, onder begeleiding van een onderzoeker, de grenzen van het gebruik van levende materie kunnen opzoeken.

Bij de Zwolse studierichtingen *Animation Design*, *Comic Design* en *Illustration Design* is individueel onderzoek onderdeel van het programma. Hierbij verbinden studenten een eigen leervraag aan de praktijkvakken

Tijdens de visitatie is duidelijk geworden dat studenten *BEAR* gedurende de opleiding hun onderzoek verzamelen in een onderzoeksdossier. Studenten worden uitgedaagd hun praktijk zo in te richten dat onderzoek daar een natuurlijk onderdeel van is. En studenten worden uitgedaagd hun eigen denkpatronen te doorbreken. Ook bij Creative Writing, zo bleek tijdens de visitatie, geldt dat studenten gestimuleerd worden een attitude te ontwikkelen waarvan onderzoek een logisch aspect is. Bij *Graphic Design* is onderzoek ook een onderdeel van het open lab, waar studenten hun eigen onderzoeksvragen en beoordelingscriteria formuleren.

De Arnhemse studenten waarmee de commissie gesproken heeft, waarderen over het algemeen de aandacht voor onderzoek in hun programma en de begeleiding die ze daarin krijgen.

Interdisciplinariteit

Arnhemse studenten participeren in het interdisciplinaire project Collective Making. Hierin worden studenten van verschillende studierichtingen gestimuleerd samen te werken voorbij de grenzen van hun eigen disciplines. *BEAR* biedt studenten circa acht interdisciplinaire projecten per jaar aan, gericht op bijvoorbeeld sociaal politieke of

culturele gebieden. Deze projecten worden uitgevoerd met andere opleidingen of met het Studium Generale. Studenten *Fashion Design* werken in het derde jaar aan het interdisciplinaire ontwerpproject Collectie Arnhem. De afdelingen *Product Design* en *Interaction Design* brengen gezamenlijk het werkveld van de toekomst in kaart door middel van kleinschalige onderzoeksprojecten. Studenten van beide afdelingen werken in het eerste semester samen in Transition, waarbij ze gezamenlijk een projectresultaat ontwikkelen dat als eindtentoonstelling wordt gepresenteerd.

Tijdens de visitatie is opgemerkt dat de aanwezigheid van de verschillende opleidingen in Arnhem studenten ook uitnodigt om interdisciplinaire samenwerking op te zoeken. Doordat studenten gelijk starten in hun eigen afdeling raken ze direct bekend met de basis van hun vakgebied van waaruit ze interdisciplinaire samenwerking kunnen aangaan. Docenten herkennen bij studenten ook behoefte aan dit soort samenwerkingen. Arnhemse studenten en alumni waarderen, zo bleek tijdens de visitatie, de mogelijkheden voor interdisciplinaire samenwerking. Dit biedt hen ook een waardevol netwerk voor hun toekomstige beroepspraktijk.

In Enschede is de afdeling *Crossmedia Design* interdisciplinair. De overige twee afdelingen (*Fine Art* en *Moving Image*) gaan niet uit van disciplines en bieden studenten de mogelijkheid zich in elke richting te ontwikkelen. De AKI biedt een extra curriculair aanbod van clinics, gastlessen, lezingen en workshops. Deze zijn voor iedereen toegankelijk en stellen de student in staat verbinding te leggen met kennis en expertise buiten zijn eigen afdeling. De AKI heeft de ambitie studenten nog meer keuzeruimte in de curricula te bieden met een flexibel en veelvormig onderwijsaanbod. Het ontwikkelen van een interdisciplinair programma onder een gemeenschappelijk Croho Art & Design is daar onderdeel van.

Enschedese studenten hebben opgemerkt dat het bijwonen van lezingen of lessen op andere

locaties door praktische redenen niet makkelijk is. Zo worden de Studium Generale lezingen vaak in de avond in Arnhem verzorgd wat voor hen logistiek lastig is.

In Zwolle participeren alle studenten een aantal keren per jaar in interdisciplinaire projecten, die verbonden zijn aan maatschappelijke thema's. De thema's worden veelal aangedragen door externe partners. Voorbeelden hiervan zijn Winterlab, Zomerlab en 24hours.

Het Studium Generale cureert ArtEZ breed extra curriculaire en multidisciplinaire bijeenkomsten, lezingen, podcasts en publicaties over kunst en maatschappij.

Overwegingen

De commissie stelt vast dat de drie opleidingen studenten adequaat voorbereiden op het creëren van hun eigen beroepspraktijk middels de stages, projecten en interdisciplinaire samenwerkingen. Studenten komen via atelierbezoek, excursies en hun docenten en gastdocenten die werkzaam zijn als kunstenaar, ontwerper, schrijver of interieurvormgever, in aanraking met het werkveld waarvoor zij opgeleid worden. Ook de stages geven studenten inzicht in hun toekomstige praktijk als beeldend kunstenaar, animator of schrijver.

De commissie waardeert de mogelijkheden voor interdisciplinaire samenwerkingen in de verschillende studierichtingen. Met name in Arnhem is dit zeer sterk ontwikkeld en wordt dit ook actief gestimuleerd.

De commissie merkt op dat de samenwerking tussen studenten van de verschillende ArtEZ academies nog wat beperkt is.

De commissie constateert eveneens dat onderzoek en theorie in de opleidingen in voldoende mate aan bod komen (passend bij het niveau van de opleiding). Onderzoek is direct gerelateerd aan het maakproces van de studenten en uit zich in verschillende vormen. In Arnhem en Enschede worden studenten uitgedaagd zich kritisch te

verhouden tot theorie, de geschiedenis van hun eigen discipline, onderzoek en hun eigen werk. Dit geldt volgens de commissie ook bij de studierichting Interieurarchitectuur in Zwolle. Bij de overige studierichtingen in Zwolle (Animation Design, Comic Design, Graphic Design en Illustration Design) heeft het onderzoek een meer reflectief en individueel karakter. De commissie is van mening dat daar meer aandacht kan zijn voor kritische reflectie op theorie en het betrekken van onderzoek en theorie op het eigen werk en de positionering en relevantie van het werk in het eigen vakgebied of breder.

Op basis van bovenstaande concludeert de commissie dat de opleiding Autonome Beeldende Kunst, de opleiding Vormgeving en de Ad Interieurvormgever **voldoen** aan deze standaard.

De commissie wil nog wel het volgende meegeven aan de opleiding Autonoom Beeldende Kunst. De commissie heeft veel waardering voor de degelijke opzet van het Artistic Research bij BEAR (Arnhem). Tegelijkertijd vindt de commissie ook dat dit erg gestructureerd overkomt. Artistic research lijkt gepresenteerd te worden als de enige manier om tot een praktijk te komen, terwijl er volgens de commissie veel verschillende manieren zijn die passen bij de diversiteit aan studenten.

Inhoud

Standaard 3: De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Bevindingen

Alle studierichtingen van de bacheloropleidingen hebben een omvang van 240 EC en zijn georganiseerd in semesters. Aan het einde van elke semester vindt de zogenaamde werkschouw en beoordeling plaats. De Ad Interieurvormgever heeft een omvang van 120 EC en kent eveneens aan het einde van elk semester een werkschouw. Elke studierichting of afdeling kent een onderwijs- en toetsplan waarin wordt ingegaan op de doelen en uitgangspunten van de studierichting en de

toetsing. In de vakbeschrijvingen worden per vak de leerdoelen en de toets-criteria beschreven.

Bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst

Studenten van de studierichting *BEAR* kiezen na het eerste jaar met een basisprogramma voor een van de zeven tutorgroepen waarin studenten uit meerdere jaargangen samen komen. De tutorgroepen hebben een vaste docent. De tutores staan ieder voor een eigen veld in de beeldende kunst en voor een eigen benadering. In deze groep werkt de student, onder begeleiding van de tutor, aan de eigen leerdoelen. Daarnaast kiest de student uit het aanbod van projecten, theorie-werkgroepen en studiobegeleiding door (gast) docenten. De tutor is een ervaren kunstenaar met een eigen werkpraktijk en een groot netwerk. Middels projecten, excursies en samenwerkingen met gasten en instellingen buiten de academie ontdekken en eigenen studenten zich de antwoorden op de drie kernvragen toe: How to create? How to reflect? How to connect?

Tijdens de visitatie is duidelijk geworden dat studenten van BEAR in het eerste jaar middels een keuzeprogramma kennismaken met de tutores en tutorgroepen en uit drie voorkeuren een keuze maken voor een tutorgroep. Na acht weken wordt nagegaan of deze keuze een juiste is geweest en kan de student eventueel van groep veranderen.

De afdeling *Fine Art* in Enschede kent twee richtingen: Painting en All Space and Sculpture. Bij Painting staat de 'schilderkundige' blik centraal. Deze sectie richt zich op licht, textuur, kleur, gebaar en de complexe relatie van het beeld tot de tijd. Een schilder verhoudt zich immers niet alleen tot de fysieke en sociale wereld om zich heen, maar ook tot alle andere schilders die er zijn en ooit geweest zijn. De docent begeleidt de studenten om vanuit dit perspectief contact te maken met andere domeinen en contexten. De sectie All Space and Sculpture houdt zich bezig met interventies in de ruimte. Dit behelst zowel het maken en introduceren van een beeld (reliëf of sculptuur), als het uitvoeren van een performance, een installatie of een langlopend project als sociale

sculptuur. Belangrijke aspecten zijn hier materiaal en techniek, de beeldende kracht van mise en scène, maar ook conceptuele en monumentale kwesties. Het onderwijs richt zich vooral op het (praktisch) onderzoek en de (zelf)reflectie waarin de relatie tussen het werk en de sociale en culturele omgeving centraal staat.

Studenten Fine Art (Enschede) hebben opgemerkt dat het eerste jaar wat meer klassikaal is ingericht waarbij studenten verschillende vakken volgen. Na het eerste jaar werken studenten vanuit een eigen studio en geven ze steeds meer zelf invulling aan hun opleiding en werk.

Enschedese studenten ervaren, zo bleek tijdens de visitatie ruimte en vrijheid om een eigen invulling te geven aan hun opleiding en werk. Tijdens de visitatie is opgemerkt dat ze dit niet verwarren met vrijblijvendheid, ze dienen hun keuzes en resultaten te beargumenteren en verantwoorden.

Het onderwijs in Enschede is voor alle opleidingen en afdelingen gestructureerd in de leerlijnen praktijk, theorie, skills, context en Stream 5. In de leerlijn praktijk werken studenten aan praktijkopdrachten en onderhouden zij een maakproces. Deze praktijkopdrachten worden ingericht als maakonderzoek. Het theorieonderwijs is benoemd bij standaard 2, net als de leerlijn context. Van semester vier tot zeven kunnen studenten deelnemen aan de specialisatie Stream 5. Dit is toegankelijk voor alle studenten van de AKI en stelt hen in staat, op basis van een eigen projectplan of onderzoeksvraag (goedgekeurd door de examencommissie), een semester te focussen op een individueel project. Studenten werken zelfstandig en in eigen regie, op een aparte, externe locatie. Zij worden begeleid door een gemengde groep van docenten uit alle afdelingen. Studenten kunnen ook externe docenten, experts of project-partners betrekken. Stream 5 wordt afgerond met een eindpresentatie van de student.

Bacheloropleiding Vormgeving

Zoals hierboven aangegeven zijn alle opleidingen in Enschede op dezelfde manier gestructureerd.

De afdelingen *Crossmedia Design* en *Moving Image* kennen dezelfde leerlijnen en studenten kunnen participeren in Stream 5.

In Zwolle is de opzet van het curriculum en de toetsing bij de studierichtingen *Comic Design* en *Animation Design* gelijk. De inhoud van de specifieke onderdelen is toegespitst op de betreffende studierichting. Het programma van beide studierichtingen omvat de leerlijnen Individueel onderzoek, Techniek, Theorie en Reflectie, Multidisciplinair en Beroepsvoorbereiding. Zoals eerder opgemerkt, heeft het individueel onderzoek van de student een belangrijke rol in de opleiding. De student zoekt hierin naar zijn/haar motief en ontwikkelt hier de eigen visie op het vak. Het onderwijs van de studierichting *Graphic Design* kent een vergelijkbare opzet. Studenten volgen daarbinnen ook elementaire vakken als typografie, beeld en interactie en 3D ontwerp waarin ze de grondbeginselen van het vak grafisch ontwerpen leren. Daarnaast is er in de laatste jaren het vak *Moving Design* ingevoerd, waarin ontwikkelingen en trends in het vakgebied en samenleving worden bestudeerd. En tenslotte leren studenten in techniekvakken omgaan met technieken als fotografie, grafische technieken, digitale media, hout en metaalbewerking. Studenten verzamelen gedurende het semester alle schetsen en andere tussenresultaten die ze hebben gemaakt in een procesboek. Het procesboek maakt de ontwikkeling van de student inzichtelijk voor zowel zichzelf als voor de docent en het geeft een totaalbeeld (samenhang van de vakken) van het werk van de student.

Bij *Illustration Design* kiezen studenten tijdens het maakproces het medium dat het meest recht doet aan het verhaal dat zij willen vertellen, de vorm staat in dienst van de inhoud en is niet van tevoren bepaald. Het programma van *Illustration Design* is erop gericht de student in de loop van de studiejaren zoveel mogelijk eigen verantwoordelijkheid te geven. In het vierde jaar bepaalt de student zelf (onder begeleiding van de docenten) de inhoud van zijn studie en volgt dan geen

lessen meer. Ook bij *Illustration Design* heeft het individueel onderzoek een belangrijke rol. Studenten volgen daarnaast vakken als *Illustratie Verhaal*, *Illustratie Redactioneel*, *Beeldend Onderzoek*, *Waarnemingslessen* en *Typografie*.

De studierichting *Interieurarchitectuur* opgebouwd rondom vier leerlijnen: praktijk, theorie, ondernemendheid en multidisciplinair. De eerste twee jaar zijn gericht op het vergaren van kennis en vaardigheden. Studenten krijgen instrumenten aangereikt om zich ruimtelijk te uiten. Het derde en vierde jaar staan in het teken van verbinden en positionering in het werkveld. In het derde jaar worden studenten uitgedaagd om hun werk en hun visie met elkaar te verbinden. Daarnaast werken studenten aan professionalisering binnen de stage. In het afstudeerjaar tenslotte werken de studenten aan hun meesterproef en hun positionering in het werkveld.

De opleiding *Ad Interieurvormgever* bestaat uit twee jaar en twee semesters per jaar. De Ad kent dezelfde leerlijnen als de bachelor studierichting *Interieurarchitectuur*. Gedurende de twee jaren worden kennis en vaardigheden van de studenten ontwikkeld, voortbouwend op de vaardigheden vanuit hun vooropleiding, zodat tijdens het afstuderen de studenten gezamenlijk een thema kunnen onderzoeken, waarna ze individueel een conceptueel interieurontwerp in een bestaand gebouw ontwerpen.

De eerste twee jaar van de afdeling *Fashion Design* in Arnhem zijn gericht op het doorbreken van vastgeroeste en clichématige denkbeelden over mode. Studenten maken kennis met ontwerpmethoden, een eigen originele ideevorming wordt aangewakkerd. In het derde en vierde jaar vindt verdieping plaats en richt de student zich op de ontwikkeling van het persoonlijk handschrift in relatie tot het vakgebied. In het derde jaar vindt de verdieping plaats middels het collectieve en interdisciplinaire ontwerpproject *Collectie Arnhem* in het eerste semester, en de externe stage in het tweede semester. Binnen het vierde jaar

specialiseert de student zich naar aanleiding van zijn specifieke talent, positionering en ambitie.

Bij de afdeling *Interaction Design* ontwikkelen studenten in het eerste jaar een basis in kennis, kunde en taal waarbinnen de docenten en studenten elkaar kunnen ontmoeten om projecten te ontwikkelen. Studenten leren over esthetiek, technische vaardigheden, programmeren, audiovisuele technologie en kunst theorie en geschiedenis. Vanaf het tweede jaar wordt gekeken hoe deze opgedane kennis op experimentele wijze uitgevoerd kan worden. In het derde jaar vindt verdieping plaats en wordt verwacht dat studenten een persoonlijk profiel kunnen definiëren waarmee zijn hun persoonlijke fascinatie binnen een zeer breed vakgebied kunnen uitdrukken. Het laatste jaar omvat onderzoeksopdracht (thesis), de praktijkopdracht en de stage.

Het programma van de afdeling *Creative Writing* is georganiseerd in vier leerlijnen: *Schrijven & Maken*; *Theorie & Onderzoek*; *Verdiepen & Samenwerken* en *Studieloopbaan & Beroepsvaardigheden*. Daarnaast heeft elk jaar een focus. Zo is het eerste jaar gericht op verbreding en ontdekking. Studenten schrijven veel tekst in het eerste jaar en maken kennis met een groot aantal genres: fictie (kort verhaal), literaire non-fictie (reportage en documentaire), essay, drama, poëzie, recensies, schrijven in opdracht en scriptschrijven. In het tweede en derde jaar stelt de student een pakket samen van vakken in de leerlijn *Schrijven & Maken*. Het derde jaar is meer naar buiten gericht. In dat jaar staat de positie van de student in en de bijdrage van het onderzoek van de student aan het vakgebied centraal.

Het programma van de afdeling *Graphic Design* omvat de eerste drie jaar naast de vier kernvakken, extra vakken zoals *Open Lab*, *Research Lab* en korte 'sprints' (workshops van één week die worden gegeven door gastdocenten). *Typografie*, *ontwerp onderzoek*, *digitale media* en *mediatheorie* zijn de kernvakken. Tijdens de sprints werken studenten gedurende drie weken aan een onderwerp waarin ze zich willen specialiseren. In het open lab kunnen studenten experimenteren en hun eigen interesses volgen zonder opdrachten

van docenten. Studenten van de eerste jaarjagen werken samen in het open lab en worden uitgedaagd kennis met elkaar te delen. Daarnaast ken de afdeling zogenaamde winter- en zomer sessies. Tijdens de wintersessies is het onderwijs meer project gericht en gerelateerd aan de actualiteit.

De studierichting *Product Design* is opgebouwd uit vier leerlijnen: ontwerpleerlijn, technische vaardighedenleerlijn, theorieleerlijn en een reflectieve leerlijn. Deze lijnen zijn verder uitgewerkt in vakken per studiejaar. De eerste twee jaar zijn gericht op het doorbreken van vastgeroeste en clichématige denkbeelden over product design qua ontwerp en context. Studenten maken in vakken als Design research, Interior design, Product Design, Material conditions, Product visualisation en Digital design and 3D printing kennis met ontwerpmethoden, een eigen positionering wordt geactiveerd, en zowel een kunst- als vak-theoretische kennis wordt bijgebracht. Studenten nemen bovendien deel aan de winter en summer workshops en het onderdeel Fieldworks external. In het derde en vierde jaar, vindt verdieping plaats door middel van de ontwikkeling van het eigen visie op design en veel samenwerking met de praktijk en een eigenpositionering en praktijk ontwikkeling.

Internationalisering

Een aantal studierichtingen wordt zowel in het Nederlands als in het Engels (of alleen in het Engels) aangeboden, zoals BEAR (Arnhem), Fine Art (Enschede), Graphic Design (Arnhem) en Cross-media Design (Enschede). Ook zijn er diverse mogelijkheden om internationale ervaring op te doen. Alle studenten kunnen in het derde of vierde jaar op een internationale stage of uitwisseling.

De studierichting *Interieurarchitectuur* in Zwolle kent bijvoorbeeld samenwerkingen met scholen in Duitsland, Engeland en Denemarken. Ook worden er verschillende (internationale) studiereizen georganiseerd. Zo gaan Zwolse studenten in het

eerste jaar gezamenlijk naar Berlijn, bezoeken studenten van de *Ad Interieurvormgever* België en voeren tweede en derdejaars studenten *Illustration Design* een reisproject uit. Bij dit reisproject zijn studenten zelf verantwoordelijk voor de invulling en organisatie van de reis en houden ze zich bezig met beeldend onderzoek, reflectie, filosofie, observeren en tekenen.

Tweedejaars studenten *Fashion Design* nemen deel aan een internationaal samenwerkingsproject met het Cristòbal Balenciaga Museoa in Spanje, samen met studenten van andere internationale mode opleidingen. En de studierichting *Graphic Design* in Arnhem organiseert onder andere jaarlijkse summer sessions waarbij dertig internationale studenten en vier docenten samenkomen op een bijzonder locatie. In de afgelopen jaren heeft dit onder ander plaatsgevonden in Litouwen, China, USA en Mexico.

De AKI in Enschede start komend studiejaar een onderzoek op naar de uitdagingen van de international classroom. De AKI kent gemiddeld 20% aan internationale studenten.

Het internationale karakter van de academie in Enschede is sinds twee jaar versterkt door alle studierichtingen ook in het Engels aan te bieden; de studierichting *Moving Image* werd altijd al in het Engels aangeboden. De internationale contacten van docenten dragen bij aan de instroom van internationale studenten. En de studierichtingen richten zich actief op het creëren van nieuwe contacten, met landen waaruit de opleiding nog geen studenten heeft. De toename van het aantal internationale studenten (anders dan uit Duitsland) heeft ook tot het hierboven vermelde onderzoek naar de uitdagingen van de international classroom geleid.

Overwegingen

De commissie is van oordeel dat het programma (de studierichtingen) studenten in staat stelt de competenties te bereiken. De commissie heeft tijdens de visitatie vastgesteld dat in de studierichtingen gebruik gemaakt wordt van relevante en actuele literatuur en artikelen. In de

vakbeschrijvingen wordt ingegaan op de inhoud, leerdoelen en toetsing van het betreffende vak.

Hoewel elke opleiding en studierichting een nadrukkelijk eigen profiel en opzet kennen, is de gemene deler dat de opleidingen en studierichtingen starten met een basisjaar waarin studenten kennismaken met de theorie en technieken van het vakgebied. Naarmate de opleidingen vorderen is er meer ruimte voor zelfstandigheid van de student en meer complexiteit. Ook krijgt de positionering van studenten in het toekomstige vakgebied een steeds prominentere rol.

De commissie heeft waardering voor de gedurfde keuze van BEAR in Arnhem om met een tutorsysteem te werken. De opleiding heeft mede hierdoor een sterke eigen identiteit ontwikkeld. Ook de opleiding Fine Art in Enschede heeft een nadrukkelijke eigen identiteit, waarin het opleiden van autonome kunstenaars centraal staat. De bacheloropleiding als geheel laat volgens de commissie een gezonde verhouding tot het hedendaagse kunstveld zien. De commissie waardeert het dat daarbinnen aparte aandacht is voor schilderkunst.

Ten aanzien van de studierichting Interieurarchitectuur en de Ad Interieurvormgever merkt de commissie op dat het overkoepelende Zwolse thema van human matters hier een passende invulling heeft gekregen. De commissie raadt de opleidingen aan de eigen zichtbaarheid in en invloed op de Zwolse academie te vergroten.

Met de verschillende studierichtingen en disciplines binnen de bacheloropleiding Vormgeving hebben studenten veel mogelijkheden om hun eigen interesse te volgen. Het is de commissie opgevallen dat bij de Arnhemse en Enschedese studierichtingen op het gebied van vormgeving veel aandacht is voor experiment en innovatie. De commissie constateert bijvoorbeeld dat de Arnhemse studierichtingen Grafisch Design en Product Design zich bewust zijn van het bredere vakgebied waarin zij opereren en dat combineren met de bereidheid dat te verlaten voor

experiment. De commissie heeft dit bij de studierichtingen in Zwolle in mindere mate terug gezien.

De Arnhemse vormgevingsafdelingen kenmerken zich ook door een sterke mate van doelgerichtheid en bij Fashion Design door een hoog ambitie niveau.

De afdelingen Moving Image (Enschede) is volgens de commissie uniek in het brede palet aan studierichtingen. De afdeling is zich, net als de afdeling Interaction Design (Arnhem) bewust van ontwikkelingen op technisch gebied en is bereid hierop te reageren.

Ook de afdeling Creative Writing is volgens de commissie een unieke afdeling die zich bewust bezig houdt met de problematiek rond pluriformiteit in de letteren en bij auteurs. De commissie stelt bovendien vast dat in de studentenpopulatie werkelijke diversiteit aanwezig is.

Alles overwegende concludeert de commissie dat de bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst, de bacheloropleiding Vormgeving en de Ad Interieurvormgever **voldoen** aan deze standaard.

Leeromgeving

Standaard 4: De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Bevindingen

De verschillende opleidingen en studierichtingen geven elk op hun eigen manier invulling aan de onderwijsvisie van de hogeschool. De gemene deler is dat de opleidingen en studierichtingen studenten willen uitdagen hun eigen stem en taal als kunstenaar of ontwerper te ontwikkelen en daarmee te werken aan hun eigen positionering. Ook is er aandacht voor wisselwerking en discours tussen studenten.

De afdeling *BEAR* (Arnhem) heeft een aantal uitgangspunten voor haar onderwijs gedefinieerd.

Zo is het onderwijs erop gericht dat iedere student een eigen stem en ene eigen verhaal ontwikkelt. Daarnaast vindt het onderwijs plaats in de context van de actuele artistieke discours en is het discours een voortdurend bevragen van de productie, reflectie, positie en verbondenheid van elke student. Van studenten wordt verwacht dat zij hun werk, ontwikkeling en proces met elkaar delen.

De afdeling *Fashion Design* (Arnhem) wil studenten vanaf de start bekend maken met de hoge inzet, inzicht, toewijding en flexibiliteit die van de ontwerper vereist worden. Daarom kent de opleiding een hoog aantal contacturen en zelfstudieuren. Bij de afdeling *Graphic Design* is veel aandacht voor peer learning. De afdeling wil daarmee studenten in staat stellen meerdere perspectieven, contexten en waarden te ontdekken. Dit stelt studenten ook in staat hun eigen argumenten en benaderingen te heroverwegen en aan te scherpen.

De AKI in Enschede heeft eigen didactisch model ontwikkeld dat alle studierichtingen (*Fine Art*, *Crossmedia Design* en *Moving Image*) gebruikt wordt. Dit model omvat vijf componenten die de vijf fasen beschrijven die de student doorloopt tijdens zijn opleiding aan de AKI. Dit start met de droom (dream) waarmee de opleiding begint aan de opleiding. In de het eerste jaar ligt vervolgens de nadruk op ontdekken (discover). Studenten ontdekken bijvoorbeeld of zij op de goede plek zitten. In het tweede jaar gaan studenten op onderzoek naar hun eigen capaciteit, kracht of passie (detect) en leren ze deze in het derde jaar te verdiepen en articuleren (define). In het laatste jaar treden de studenten daarmee naar buiten tijdens de finals (deliver).

Bij de Zwolse opleidingen worden werkvormen gebruikt als coachen en begeleiden op basis van eigen leervragen en opdrachten, praktijklessen, colleges, discussies/ groeps gesprekken, individuele en groeps werkbesprekingen, excursies, studiereizen, stage, workshops, reflecteren, (samenwerkings) opdrachten/oefeningen, presenteren,

onderbouwen van gemaakte keuzes, schrijven van een verslag en opbouwen en onderhouden van een portfolio of een procesboek. *Illustration Design* heeft met ingang van dit studiejaar het tweede en derde jaar vormgegeven met behulp van projectonderwijs. Studenten werken vier dagen per week groepsgewijs aan verschillende projecten. Op de vijfde dag volgen ze theorie- en waarnemingslessen. De studierichting *Interieurarchitectuur* en de *Ad Interieurvormgever* werken vanuit het meester- leerling principe, op basis van gelijkwaardigheid. Docenten begeleiden het proces van studenten met de intentie dat wat de student met zijn werk beoogt te bewerkstelligen en uitkomst van het werk bij elkaar komen. Er wordt veel waarde gehecht aan 'Bildung'. Dit betekent volgens de studierichtingen dat studenten er vertrouwen in mogen hebben dan zij fouten mogen maken, om daar vervolgens van te leren.

Studenten van alle locaties waarderen, zo bleek tijdens de visitatie, de open sfeer op de academie, de kleinschaligheid en de benaderbaarheid van hun docenten en mentoren.

Overwegingen

De commissie concludeert dat de structuur van de leeromgeving en het kleinschalige karakter van de opleidingen en studierichtingen, zorgen voor intensief en interactief contact tussen studenten en docenten. De locaties en opleidingen hebben elk een eigen visie op onderwijs ontwikkeld en dit vertaald in passende werkvormen. Alle studierichtingen worden gekenmerkt door een individuele benadering, waarbij studenten ondersteund worden in het ontwikkelen van hun eigen stem in het vakgebied. Het individuele gesprek tussen student en docent speelt daarin een belangrijke rol. Daarnaast wordt er een diversiteit aan werkvormen gebruikt waarbij er volgens de commissie een adequate balans is tussen individueel werk en groepswork.

Hoewel de commissie van mening is het hiervoor benoemde kleinschalige, interactieve en intensieve karakter ook geldt voor de locatie Zwolle is

zij tegelijkertijd van mening dat de bacheloropleiding Vormgeving op de locatie Zwolle in onvoldoende mate toewerkt naar alle competenties uit het beroepsprofiel. In het onderwijs komen weliswaar steeds verwijzingen naar de visie "Human Matters" aan de orde, maar dat laat onverlet dat in de ogen van de commissie de opleidingsgemeenschap te zeer op zichzelf gericht is. De externe activiteiten die ondernomen worden (zoals Zomerlab, 24Hours, reisproject) leiden weliswaar tot inspiratie en een zekere ontwikkeling van studenten, maar of en hoe de studenten tot 'agents of change' worden ontwikkeld, is niet duidelijk. De aandacht lijkt, met onder andere het individueel onderzoek, vooral uit te gaan naar het verbreden van de horizon van de studenten in plaats van het kritisch bekijken van deze horizon (of zelfs verder). De studenten worden eerder bemoedigd dan uitgedaagd; een relevant discours lijkt zelden gevoerd te worden. Het panel vindt het "artistiek klimaat" te weinig zelfkritisch en te weinig in daadwerkelijke interactie met de pittige buitenwereld. De commissie is daarbij van mening dat aandacht voor zelfreflectie en persoonlijke ontwikkeling wel degelijk gepaard kan gaan met contextualisering en verbreding buiten de individuele student naar maatschappelijke thema's en het maatschappelijke discours.

Hoewel de commissie erkent dat de context waarin de academie zich bevindt en de jonge leeftijd van instromende studenten van invloed kunnen zijn op het onderwijs, is zij van mening dat dit geen invloed hoeft te hebben op het artistieke klimaat dat in de academie gecreëerd wordt en de 'artistic rigour' die daarbij nagestreefd wordt.

Alles overwegende concludeert de commissie het volgende.

De bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst en de Ad Interieurvormgever **voldoen** aan deze standaard.

De Arnhems en Enschedese afdelingen van de bachelor Vormgeving voldoen ook aan deze standaard. Echter, ten aanzien van de Zwolse afdelingen stelt de commissie vast dat het onderwijs ten

dele voldoet – en daarmee moet zij vaststellen dat de bacheloropleiding Vormgeving in haar geheel **ten dele voldoet** aan deze standaard.

De commissie raadt de hogeschool aan om het "artistiek klimaat" in Zwolle te onderzoeken, in relatie tot andere academies en in relatie tot haar eigen doelstellingen, en een vertrouwenwekkend ontwikkeltraject op te starten.

Instroom

Standaard 5: Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Bevindingen

De opleidingen hanteren de wettelijke toelatingseisen. Aankomende studenten nemen deel aan de toelatingdagen, waar beoordeeld wordt of ze toelaatbaar zijn voor een specifieke studierichting. Dit vindt plaats aan de hand van een portfolio, opdrachten die de kandidaten ter plekke maken en gesprekken met een commissie. In Arnhem en in Zwolle maken studenten ook een thuiswerkopdracht. De commissie bestaat uit tutoren, docenten, het hoofd en studenten. Op basis van het advies van de commissie besluit de examencommissie of de kandidaat toegelaten wordt.

Kandidaten kunnen zich laten informeren over de opleidingen middels de website, open dagen, meeloopdagen en voorlichtingen en gastlessen op middelbare scholen en roc's. Daarnaast biedt ArtEZ op de drie locaties zowel een vooropleiding als een oriëntatie cursus aan. Daarmee krijgen kandidaten inzicht in kunstonderwijs, de studierichtingen, de sfeer en de verwachtingen.

Overwegingen

De commissie stelt vast dat de opleidingen de wettelijke toelatingseisen hanteren. Met de verschillende studierichtingen komen de opleidingen tegemoet aan de verschillende achtergronden en interesses van studenten. De intensieve en selectieve toelatingsprocedure draagt er aan bij dat gemotiveerde studenten starten met de opleidingen.

De commissie waardeert de keuze van de Ad Interieurvormgever om zich te richten op de instroom van mbo studenten. Deze studenten beschikken al over een technische achtergrond en kunnen tijdens de Ad zich de meer creatieve en artistieke aspecten eigen maken.

Op basis van bovenstaande concludeert de commissie dat de bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst, de bacheloropleiding Vormgeving en de Ad Interieurvormgever **voldoen** aan deze standaard.

Personeel

Op basis van de bestudeerde documentatie en de gevoerde gesprekken, concludeert de commissie dat de betrokken docenten van alle drie opleidingen competent en benaderbaar zijn. De docenten hebben een sterke binding met de beroepspraktijk en hun studenten. Ook de omvang van het docententeam is toereikend voor de uitvoering van de programma's. Het is de commissie opgevallen dat de interculturele samenstelling en de diversiteit van de verschillende docentteams versterkt kunnen worden. Hoewel hier aandacht voor is, stelt de commissie vast dat dit pas recent is opgestart.

Standaard 6: Het docententeam is gekwalificeerd voor de inhoudelijke en onderwijskundige realisatie van het programma en de omvang ervan is toereikend.

Bevindingen

Het personeelsbeleid van ArtEZ en het instellingsplan 2016-2021 zijn leidend voor de opleiding. Ambities op het gebied van personeel betreffen bijvoorbeeld verhoging van de professionaliteit van de medewerkers, strategische personeelsplanning, professionalisering van de organisatie en het laag houden van het verzuim. Daarnaast is de duurzame inzetbaarheid van medewerkers een belangrijk aspect.

Onderdeel van het personeelsbeleid is de jaarlijkse functionerings- en beoordelingscyclus voor alle medewerkers met een aanstelling van 0,4 Fte of meer. Het hoofd maakt in deze jaarlijkse gesprekken eveneens scholingsafspraken met de medewerkers. Hierbij komt ook het bezoeken van nationale of internationale congressen en symposia aan bod. Voor docenten en onderwijsondersteunende medewerkers is het mogelijk trainingen, cursussen en opleidingen te volgen. ArtEZ investeert bijvoorbeeld in het opleiden van docenten in projectmatig werken, ondernemerschap, didactische vaardigheden en de Engelse taal. Daarnaast worden er scholings- en studiedagen georganiseerd.

Er zijn verschillende professionaliseringactiviteiten gericht op het verkrijgen van de Basis Kwalificatie Examinering (BKE), de Basiskwalificatie Didactische Bekwaamheid (BDB) en de Senior

Kwalificatie Examinering (SKE) beschikbaar. Voor een aantal groepen medewerkers is professionalisering op deze gebieden verplicht gesteld. Zo zijn alle docenten met een rol als examinator verplicht om voor 1 januari 2021 een BKE-certificaat te behalen. Hoofden van opleidingen zijn verplicht om voor 1 januari 2021 een BKE- of SKE-certificaat te behalen. En leden van examencommissies hebben inmiddels een SKE-training afgerond. De hogeschool streeft er bovendien naar dat docenten met een minimale aanstelling van 0,4 fte in 2021 deze kwalificaties behaald hebben.

De wijze waarop afstemming tussen docenten vorm krijgt verschilt per studierichting en locatie. Zo vindt bij de Zwolse studierichtingen voorafgaand aan ieder semester programmaoverleg plaats en is er een jaarlijks studiedag.

Docenten van *BEAR* (Arnhem) komen vijf keer per jaar samen in teamvergaderingen met de opleidingscommissie. Daarnaast zijn er zes keer per jaar tutor lunches, waarin de dagelijkse praktijk besproken wordt en wordt er een jaarlijkse studiedag georganiseerd. Elk drie jaar vindt een meerdaagse workshop inzake het socratische gesprek plaats. Bij *Fashion Design* vindt naast het overleg voorafgaande aan het semester vier keer per jaar een afdelingsvergadering plaats waarbij ook studenten (klassenvertegenwoordigers) aanwezig zijn. Docenten *Graphic Design* evalueren na elk semester het uitgevoerde onderwijs en alle docenten ontmoeten elkaar twee keer per jaar tijdens afdelingsbrede bijeenkomsten. Bij de studierichtingen in Enschede overleggen docenten voor de werkschouwen aan het einde van de

semesters over de inhoud van de vakken en projecten.

Tijdens de visitatie is duidelijk geworden dat hogeschool breed directeuren en afdelingshoofden elkaar twee keer per jaar ontmoeten tijdens zogenaamde heisessies. Dan worden overstijgende thema's als diversiteit en gelijkheid besproken. Daarnaast zijn er verschillende structurele thema overleggen waarbij hoofden en directeuren elkaar ontmoeten. Directeuren en College van Bestuur hebben tweewekelijks overleg en participeren ook gezamenlijk in een leiderschapstraject. Ook is opgemerkt dat het hoofd van de afdeling c.s. studierichting verantwoordelijk is voor het werven en aanstellen van nieuwe docenten. Zij worden daarin ondersteund door de afdeling personeel en organisatie. Vacatures worden openbaar bekendgemaakt en een commissie van docenten en studenten is betrokken bij de sollicitatieprocedure.

De samenstelling van de docententeams betrokken bij de verschillende studierichtingen is vergelijkbaar. Elk studierichting kent een vast kernteam en daaromheen een flexibele schil van docenten met een tijdelijke aanstelling en gastdocenten. Het kernteam vormt, samen met het hoofd van de studierichting, de stabiele factor en is in hoge mate betrokken bij de ontwikkeling van het onderwijs. Volgens de hogeschool is de balans tussen het kernteam en de flexibele schil bepalend voor de kwaliteit van het onderwijs.

Alle docenten hebben, naast hun deeltijdfunctie in het onderwijs, een relevante rol in het werkveld als kunstenaar, ontwerper, schilder, fotograaf, filmmaker, typograaf, architect, artdirector, curator of auteur. Dat stelt hen in staat relevante ontwikkelingen en veranderingen in het werkveld in te brengen in het onderwijs. Vier docenten werkzaam bij de AKI zijn gepromoveerd en een aantal docenten is bezig met een promotietraject. Ook in Zwolle en Arnhem zijn enkele docenten bezig met een promotietraject.

Bij de bacheloropleidingen Autonome Beeldende Kunst en B Vormgeving zijn ruim 160 docenten betrokken, verdeeld over 49 fte. En bij de Ad Interieurvormgever 3 docenten verdeeld over 1 fte. De student : docent ratio verschilt per studierichtingen varieert van 1:18 bij BEAR en Fashion Design in Arnhem tot 1: 34 bij de studierichting Interieurarchitectuur in Zwolle

Tijdens de visitatie is duidelijk geworden dat het aantal internationale docenten verschilt per studierichting c.q. afdeling. In de regel vindt betrekken van internationale docenten veelal plaats vindt middels gastdocenten.

Docenten waarderen de combinatie van lesgeven met hun eigen beroepspraktijk, zo bleek tijdens de visitatie. Hun taken en aanstellingsomvang zijn helder en zij voelen zich vrij daarin hun eigen wensen te benoemen.

Studenten zijn, zo bleek tijdens de visitatie, tevreden over de benaderbaarheid en deskundigheid van hun docenten. De lijnen met hun docenten zijn kort.

Overwegingen

De commissie oordeelt, op basis van de CV's en de gevoerde gesprekken, dat de opleidingen op alle locaties worden uitgevoerd door betrokken, competente docenten met die veelal midden in de beroepspraktijk staan. Docenten daarnaast toegankelijk en benaderbaar voor hun studenten, zo bleek tijdens de visitatie. Ook acht de commissie de omvang van het docentencorps toereikend voor de uitvoering van de programma's. Het is de commissie opgevallen dat de interculturele samenstelling en de diversiteit van de verschillende docentteam versterkt kunnen worden.

Op basis van bovenstaande concludeert de commissie dat de bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst, de bacheloropleiding Vormgeving en de Ad Interieurvormgever **voldoen** aan deze standaard.

Voorzieningen en begeleiding

De commissie constateert dat de huisvesting, materiële voorzieningen en informatievoorziening van de drie opleidingen goed in orde zijn. Op alle drie locaties kunnen studenten gebruik maken van diverse werkplaatsen, studio's en andersoortige werkruimtes. De begeleiding van de studenten past bij het kleinschalige karakter van de opleidingen en de toenemende zelfstandigheid die gedurende de opleidingen van studenten verwacht wordt. Ook zijn er, indien nodig, mogelijkheden voor extra ondersteuning. Er zijn voldoende mogelijkheden voor studenten om zich te laten informeren over de programma's, de toetsing en de roostering en dergelijke.

Voorzieningen

Standaard 7: De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

De opleidingen worden op drie locaties aangeboden: Zwolle, Arnhem en Enschede. Op alle locaties beschikt de hogeschool over werkplaatsen passend bij de studierichtingen (bijvoorbeeld op het gebied van hout, keramiek, metaal, plastic, digitale media, fotografie, animatie- en montage ruimtes en dergelijke), één of twee mediatheken, studio's, individuele werkplekken en lokalen waar het onderwijs verzorgd wordt. De werkplaatsen zijn een integraal onderdeel van het onderwijs- en leerproces van de studenten. Het zijn volgens de hogeschool onderzoeks- en experimenteerplekken, waar studenten vaardigheden ontwikkelen, technieken ontdekken en experimenten uitvoeren. In de werkplaatsen ontmoeten studenten technieken, middelen, oplossingen en studenten uit andere studierichtingen en vindt kruisbestuiving plaats. Het doen van onderzoek is een integraal onderdeel van het onderwijs in de werkplaatsen.

De afdeling Creative Writing heeft nog geen vaste basis, en zit verspreid door de gebouwen van ArtEZ Arnhem. Om dit te veranderen heeft de afdeling medio 2019 een huisvestingsplan ingediend.

ArtEZ heeft haar huisvestingsbeleid vastgesteld in het Huisvestingsplan 2018 – 2027. Doel is toekomstbestendige huisvesting die de onderwijs-

en onderzoeksvisie van de hogeschool op een koersvaste en kostenbewuste manier ondersteunt. Onderdeel van dit plan zijn verschillende projecten om achterstanden weg te werken, gebouwen duurzamer te maken en te verbouwen of opnieuw in te richten. Voorbeeld hiervan is een project in Enschede waarbij ruimtes multifunctioneel worden ingericht, een project in Arnhem gericht op community building en een onderzoek in Zwolle naar een nieuwe centrale locatie voor al het ArtEZ onderwijs in deze stad.

Overwegingen

De commissie stelt, op basis van de bestudeerde documenten en de rondleidingen in Enschede, Arnhem en Zwolle vast dat de opleiding op alle locaties beschikt over adequate voorzieningen om de realisatie van het programma mogelijk te maken. De commissie ondersteunt de afdeling Creative Writing in haar pleidooi voor een eigen vaste plek.

Op basis van bovenstaande concludeert de commissie dat de bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst, de bacheloropleiding Vormgeving en de Ad Interieurvormgever **voldoen** aan deze standaard.

Begeleiding

Standaard 8: De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Bevindingen

Studenten worden begeleid door hun docenten, mentoren, tutores, studieloopbaanbegeleiders en het hoofd van de studierichting. De slb'er of mentor begeleidt studenten bij thema's op het gebied van studievoortgang, loopbaanontwikkeling, professionele ontwikkeling en loopbaan-orientatie. De precieze invulling daarvan verschilt per locatie en opleiding. In Enschede is de mentor het eerste aanspreekpunt voor de student. En hebben studenten elk semester minimaal twee individuele contactmomenten met hun mentor.

Het verder professionalisering van de begeleiding is onderdeel van het plan voor de Kwaliteitsafspraken. Dit krijgt vorm in een opleidingsprogramma voor slb'ers en in meer mogelijkheden voor kennisuitwisseling. Ook is een studentenpsycholoog aangesteld. Alle studierichtingen kennen een bindend studieadvies van 45 EC.

Elke locatie kent daarnaast een studentendecaan. De studentendecaan neemt een onafhankelijke positie in en fungeert als vertrouwenspersoon. Thema's waarvoor studenten kunnen aankloppen hebben betrekking op de studie, de studievoortgang, maar ook op persoonlijk welzijn.

In Arnhem worden projecten opgestart gericht op andere, meer intensieve vormen van begeleiding. Bij de studierichting BEAR omvat dit het project 'Other Voices' waarbij studenten (in een pilot) een tweede begeleider krijgt en onderzocht wordt of dit leidt tot betere werkprocessen en resultaten. Tijdens een jaarlijkse bijeenkomst met alle betrokken studenten en de extra begeleiders wordt geoefend met verschillende soorten gesprekken zoals socratische gesprekken, intervisie en dialectische discussies.

ArtEZ kent een protocol voor studenten met een studiebeperking. Dit protocol geeft handvatten over procedures bij een studiebeperking en wordt zowel door student, de studentendecaan, de studieloopbaanbegeleiders, het hoofd van de studierichting en de Examencommissie gebruikt.

en dit protocol. Studenten met een studiebeperking worden begeleid door de slb'er en het hoofd van de studierichting.

Studenten worden geïnformeerd over de opleiding en de studierichting middels de elektronische leeromgeving, de studiegids en hun docenten. Bij elke locatie wordt op de elektronische leeromgeving in ieder geval de onderwijs- en examenregeling, het onderwijs- en toetsprogramma en de vakbeschrijvingen weergegeven.

Overwegingen

De commissie stelt vast dat de opleiding veel aandacht besteedt aan de (studieloopbaan) begeleiding van haar studenten. De commissie merkt tot haar tevredenheid op dat daarin ook maatwerk mogelijk is voor bijvoorbeeld studenten die een functiebeperking hebben. De studievoorbereider vervult een essentiële rol in de begeleiding en blijft gedurende de hele opleiding het eerste aanspreekpunt voor studenten. Naarmate de opleiding vordert wordt er meer zelfstandigheid van studenten verwacht.

Zoals eerder opgemerkt bij standaarden 4 en 6, waarderen de studenten het kleinschalige karakter van de opleiding en de toegankelijkheid van hun docenten. Dit draagt volgens de commissie ook bij aan de goede begeleiding van studenten.

De commissie concludeert bovendien dat de informatievoorziening voldoende is en dat studenten de benodigde informatie tijdig en op een transparante wijze tot zich kunnen nemen.

Op basis van bovenstaande concludeert de commissie dat de bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst, de bacheloropleiding Vormgeving en de Ad Interieurvormgever **voldoen** aan deze standaard.

Kwaliteitszorg

De commissie stelt vast dat de opleidingen een adequaat kwaliteitszorgsysteem kennen en dat er sprake is van kwaliteitsbewustzijn bij de verschillende stakeholders. De opleidingen volgen hierin het beleid van de hogeschool. Er wordt periodiek geëvalueerd; dat vindt informeel plaats en daar waar nodig formeel. De commissie stelt vast dat studenten, docenten en werkveld worden gehoord en betrokken bij de verbetering van de opleiding.

Standaard 9: De opleiding kent een expliciete en breed gedragen kwaliteitszorg, bevordert de kwaliteitscultuur en is gericht op ontwikkeling.

Bevindingen

Het hogeschool brede kwaliteitszorgplan is leidend voor de opleiding. In de visie van de hogeschool wordt kwaliteitszorg gezien als het bevorderen en faciliteren van een permanente dialoog over de kwaliteit van het onderwijs, het onderzoek en de organisatie. De zorg voor kwaliteit van de academies wordt gekenmerkt door kleinschaligheid. Kwaliteitszorg kent een formeel en een informeel karakter. Het informele karakter komt tot uitdrukking in de continue dialoog die op de verschillende academies gevoerd en gefaciliteerd wordt. Het formele karakter krijgt vorm middels de pdca-cyclus. De hogeschool participeert in de jaarlijkse Nationale Studenten Enquête en de HBO Kunstenmonitor. Daarnaast worden daar waar nodig curriculumevaluaties uitgevoerd.

Het gesprek over de inhoud, relevantie en kwaliteit van het onderwijs staat centraal. Daartoe worden op de drie academies gesprekken gevoerd met studenten en de opleidingscommissie, wordt het onderwijs geëvalueerd in docentenvergaderingen en worden de programma's afgestemd met kunstenaars en ontwerpers uit het werkveld. De academies benutten daarnaast externe inzichten en adviezen (bijvoorbeeld van de Vereniging Hogescholen) voor de verbetering van het onderwijs.

Studenten zijn formeel betrokken bij kwaliteitszorg middels de opleidingscommissie, de deelraad en de medezeggenschapsraad op

instellingsniveau. Elke academie heeft een deelraad waar studierichting overstijgende thema's worden besproken. Elke studierichting kent een eigen opleidingscommissie die minimaal twee keer per jaar bijeen komt. Thema's die aan bod komen zijn bijvoorbeeld de onderwijs- en examenregeling en de verbetering van de integratie van theorie en praktijk. ArtEZ heeft in de afgelopen periode geïnvesteerd in de professionalisering, onafhankelijkheid en ondersteuning van de opleidingscommissies. Ook is een bestuursmedewerker medezeggenschap aangesteld.

ArtEZ richt zich in het Plan Kwaliteitsafspraken op de thema's onderwijisdifferentiatie, onderwijsfaciliteiten en begeleiding van studenten. Zowel op ArtEZ niveau als op het niveau van de academies zijn projecten opgesteld waarmee invulling wordt gegeven aan deze thema's.

De feitelijke invulling van de kwaliteitszorg verschilt per locatie en studierichting. Tijdens de visitatie is bijvoorbeeld opgemerkt dat bij Creative Writing studenten feedback kunnen geven middels de critical board waarin twee vertegenwoordigers per jaarlaag zitting hebben. Ook vragen bij verschillende studierichtingen docenten zelf feedback aan hun studenten en wordt in een aantal gevallen gebruik gemaakt van anonieme enquêtes.

De studenten waarmee de commissie gesproken heeft voelen zich over het algemeen gehoord door de opleidingen en hun docenten. Ze ervaren voldoende ruimte om feedback te geven en daar wordt volgens hen ook adequaat naar gehandeld door de opleidingen.

Overwegingen

De commissie is van oordeel dat de opleidingen een adequaat kwaliteitszorgsysteem kennen. Het hogeschoolbeleid is daarin leidend. Het kwaliteitszorg systeem omvat verschillende formele en informele instrumenten waarmee het curriculum geëvalueerd wordt. Relevante stakeholders zoals studenten, docenten en werkveld zijn bovendien betrokken bij de kwaliteitszorg. Op basis van de gevoerde gesprekken stelt de commissie

bovendien vast dat studenten zich gehoord voelen en een rol hebben in het vormgeven van hun eigen studierichting.

Op basis van bovenstaande concludeert de commissie dat de bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst, de bacheloropleiding Vormgeving en de Ad Interieurvormgever **voldoen** aan deze standaard.

Toetsing

De opleidingen beschikken over een passend toetsstelsel. De beoogde leerresultaten c.q. competenties vormen samen met het hogeschool brede toetsbeleid de kapstok van dit stelsel. De opleidingen nemen adequate maatregelen om de validiteit, betrouwbaarheid en intersubjectiviteit van de toetsing te borgen, middels het gebruik van het meer-ogen principe bij alle summatieve toetsen (de werkschouw), beoordelingsformulieren met geschreven feedback en door steekproefsgewijze controle door de examencommissie. De opleidingen kennen bovendien een adequate balans tussen formatieve en summatieve toetsing. De examencommissie heeft een actieve rol in het borgen van de kwaliteit van de toetsing en van het eindniveau.

Standaard 10: De opleiding beschikt over een adequate stelsel van toetsing.

Bevindingen

Het ArtEZ toetsbeleid is leidend voor het toetsbeleid en het toetsstelsel van de opleiding. In het hogeschool brede toetsbeleid zijn ArtEZ-brede afspraken vastgelegd over de inhoudelijke toetskwaliteit, de toetsorganisatie en de toetsdeskundigheid. Het toetsbeleid geeft handvatten aan de studierichtingen waarmee medewerkers zelf aan de kwaliteit van toetsing kunnen werken. Het toetsbeleid wordt door de opleidingen en studierichtingen vertaald naar hun eigen context en uitgewerkt in een eigen toetsplan, het onderwijs- en toetsprogramma, de toetsen, de vakbeschrijvingen en beoordelingsformulieren.

In de visie van ArtEZ op toetsing zijn onderwijs en toetsing onlosmakelijk met elkaar verbonden; toetsing is integraal onderdeel van het onderwijsbeleid. Het onderwijs- en toetsplan, het onderwijs- en toetsprogramma en de vakbeschrijvingen bieden beoordelaars en docenten ondersteuning bij hun werk. Een toetsprogramma bestaat uit een samenhangend programma van integrale (competentiegericht) toetsen en kennis- en vaardigheidstoetsen, aansluitend bij de kenmerken van het beroep en de inrichting van het onderwijsprogramma.

ArtEZ maakt gebruik van formatieve en summatieve toetsmomenten. Formatieve toetsing vindt plaats middels de continue aandacht voor de ontwikkeling van studenten tijdens het begeleiden

en beoordelen van studenten. Dit vindt plaats door studenten regelmatig vragen te stellen, studenten te voorzien van feedback, de dialoog aan te gaan, en formatieve toetsen te gebruiken bij het zichtbaar maken van de ontwikkeling van studenten en het begeleiden van het leerproces. Tijdens summatieve toetsmomenten wordt gemeten en vastgesteld of een student competent is, iets kan, weet of begrijpt. Daarnaast worden deze momenten benut voor het geven van feedback, het bepalen van vervolgstappen en bepalen en om - waar nodig - instructie of onderwijsvormen aan te passen.

Student hebben een belangrijke rol in de beoordeling van zichzelf en van hun peers. De hogeschool wil bij studenten een zelfstandige, nieuwsgierige en onderzoekende houding stimuleren. Studenten leren hun eigen werk te evalueren en actief op zoek te gaan naar feedback. Naarmate de opleiding vordert nemen studenten meer verantwoordelijkheid voor hun eigen leren, waarbij studenten uiteindelijk zichzelf kunnen sturen, zowel in de opleidingscontext als in de beroepspraktijk. Student hebben, waar zinvol, eveneens een rol in het beoordelen van andere studenten.

Om de intersubjectiviteit te garanderen zijn meerdere professionele beoordelaars betrokken, worden passende toetsvormen en consistente werkwijzen gehanteerd. De afname vindt zodanig plaats dat ongewenste beoordelaarseffecten worden voorkomen. Beoordelingscommissies werken met beoordelingsprocedures en beoordelingsinstructies en verantwoorden hun oordeel.

Toetsing vindt, bij alle drie opleidingen en bijbehorende studierichtingen plaats aan het einde van het semester, tijdens de integrale werkschouw. Daarbij wordt het werk en het werkproces van studenten beoordeeld door een commissie bestaande uit docenten. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een beoordelingsformulier en geschreven feedback.

De invulling van de werkschouw verschilt per locatie en studierichting. Zo zijn bij een aantal Zwolse studierichtingen studenten in de regel in het eerste jaar niet bij de werkschouwen aanwezig. In de daarop volgende jaren zijn ze wel aanwezig en volgens de opleidingen beter in staat te reflecteren en in gesprek te gaan met het docententeam.

Bij *BEAR* (Arnhem) kent de werkschouw in het tweede en derde jaar twee delen. In het eerste deel beoordeelt de tutor voorafgaande aan de werkschouw samen met de student het werkproces, de studiehouding en de voortgang. Het tweede deel omvat de beoordeling van het werk tijdens de werkschouw door een commissie (bestaande uit docenten en een voorzitter), aan de hand van een beoordelingsformulier. Bij *Fashion Design* (Arnhem) hebben de werkschouwen een formatief karakter en vindt de summatieve beoordeling van studenten plaats in de week voorafgaande aan de werkschouw. Dan presenteren studenten hun werkproces voor de verschillende studieonderdelen en worden zij beoordeeld door hun docent. De formatieve werkschouw heeft het karakter van een integrale werkbepreking.

Bij de studierichtingen *Comic Design* en *Animation Design* (Zwolle) wordt in de werkschouw de ontwikkeling van de student in de leerlijn Individueel Onderzoek integraal beoordeeld. Daarbij beoordelen de betrokken docenten het geheel van handelen, ontwikkelproces en de eindproducten die een periode van onderzoek heeft opgeleverd.

De afdeling *Product Design* (Arnhem) kent ook tussentijdse beoordelingen, halverwege het

semester. Deze hebben dezelfde structuur als de werkschouw. De nadruk ligt op zowel het proces, studiementaliteit als ook op het product concept. En bij de afdeling *Creative Writing* (Arnhem) heeft de schouw nu nog een formatief karakter. Vanaf studiejaar 2020 – 2021 wordt dit summatief en krijgen de onderliggende vakbeoordelingen een formatief karakter.

Studenten van alle locaties zijn, zo bleek tijdens de visitatie, tevreden over de toetsing. De beoordelingscriteria zijn duidelijk voor hen, deze zijn onderdeel van de vakbeschrijvingen. Studenten hechten over het algemeen meer waarde aan feedback dan aan cijfers, alhoewel cijfers wel inzicht geven in hun prestaties door de opleiding heen. Ook is aangegeven dat de beoordeling niet als een verrassing komt. Door de wekelijkse contacten met en feedback van hun docenten hebben studenten een goed beeld van hun ontwikkeling.

Studenten hebben opgemerkt dat bij Interaction Design de beoordelingen klassikaal plaats vinden. Alle studenten zijn daar bij betrokken en geven elkaar feedback. Studenten krijgen hun cijfer achteraf via de e-mail. Studenten Creative Writing hebben opgemerkt dat de eigen reflectie op het werk en het werkproces ook een belangrijk onderdeel is in de beoordeling.

Bij de sectie All Space And Sculpture van Fine Art (Enschede) vinden, zo bleek tijdens de visitatie ook wekelijks crits plaats. Daarbij krijgen studenten feedback op hun werk van elkaar en van hun docenten.

Theorie vakken worden bij de drie opleidingen in de regel afgerond met een kennistoets, presentatie of een schriftelijk product. De stage wordt veelal beoordeeld door de begeleidende docent en bij aantal studierichtingen ook door de stage-mentor. Bij de beoordeling wordt gebruik gemaakt van een beoordelingsformulier.

In Enschede en Arnhem kent een aantal studierichtingen zogenaamde progressieve vakken. Bij

deze vakken ontwikkelen studenten zich verder, ongeacht of zij het vak aan het einde van het jaar behaald hebben. Studenten kunnen gedurende het volgende jaar zodanig ontwikkelen dat ze het vak succesvol afronden.

Examencommissie

ArtEZ kent een centrale examencommissie met drie gemandateerde kamers. De kamers zijn verantwoordelijk voor de bacheloropleidingen per academie. De kamer van elke academie kent een voorzitter en een secretaris. De voorzitters van de kamers vormen samen de centrale examencommissie. De masteropleidingen vallen direct onder de verantwoordelijkheid van de centrale examencommissie. De centrale examencommissie is verantwoordelijk voor alle procedures zoals verwoord in de onderwijs- en examenregeling. De centrale examencommissie borgt de kwaliteit van de toetsing en het eindniveau en benoemt de examinatoren. De centrale examencommissie rapporteert middels een jaarverslag aan het College van Bestuur over haar werkzaamheden en bevindingen. Ook vindt er maandelijks overleg plaats met het College van Bestuur en periodiek met directies en hoofden van opleidingen. De examencommissie (inclusief kamers) voert controles uit op de toetsorganisatie, de deskundigheid van examinatoren en de beoordelingsdossiers.

Tijdens de visitatie heeft de commissie met vertegenwoordigers van de examencommissie gesproken. Daarbij is bevestigd dat de examencommissie op verschillende manieren de kwaliteit van de toetsing borgt. Zo accordeert de examencommissie jaarlijks de onderwijs- en toetsplannen van de studierichtingen en controleert de examencommissie of het ArtEZ toetsbeleid wordt uitgevoerd. De examencommissie benoemt examinatoren, borgt de kwaliteit van de toetsplan en de uitvoering van de toetsing. Dat laatste vindt plaats middels het steekproefsgewijs bezoeken

van examens. Daarbij worden ook regelmatig externe deskundigen ingezet. Ook voert de examencommissie jaarlijks dossiercontroles uit. Daarbij onderzoekt de examencommissie bijvoorbeeld of de de (feedback van de) formatieve toetsing in één lijn is met die van de summatieve toetsing. De examencommissie heeft ingezet op de basiskwalificatie examinering voor alle examinatoren; doel is dat in september 2021 alle examinatoren BKE gecertificeerd zijn.

Overwegingen

De commissie is van oordeel dat de opleidingen beschikken over een adequaat systeem van toetsing. Hogeschoolbeleid en de beoogde leerresultaten c.q. competenties zijn hierin leidend. De opleidingen kennen voldoende waarborgen voor een valide en betrouwbare toetsing en een zo groot mogelijke objectiviteit (intersubjectiviteit), passend bij de formatieve en summatieve toetsing in kunst onderwijs. Daartoe wordt bij de summatieve toetsing (in de regel de werkschouw) gebruikt gemaakt van het meer-ogen principe en geschreven feedback. Bij de laatste werkschouw (het eindexamen) worden ook externe experts betrokken bij de beoordeling.

De examencommissie heeft een actieve rol in het borgen van de kwaliteit van de toetsing. De examencommissie bezoekt onder andere steekproefsgewijs examens en controleert jaarlijks dossiers. Het visitatiepanel deelt de waarneming van de examencommissie dat er betere en meer gelijkvormige vastlegging van werkschouwen moet plaatsvinden. Het panel moedigt de examencommissie aan hier meer werk van te maken.

Op basis van bovenstaande concludeert de commissie dat de bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst, de bacheloropleiding Vormgeving en de Ad Interieurvormgever **voldoen** aan deze standaard.

Gerealiseerde leerresultaten

De commissie stelt vast dat de bacheloropleidingen Autonome Beeldende Kunst en de Ad Interieurvormgever de beoogde leerresultaten realiseren. Hetzelfde geldt ook voor de bacheloropleiding Vormgeving op de locaties Enschede en Arnhem. Het afstudeerproces is zorgvuldig opgezet en er zijn voldoende waarborgen voor het eindniveau. De commissie heeft scripties en beelden van het eindwerk bestudeerd. In deze eindwerken is de 'artistic rigour' van de studenten zichtbaar ook zijn de bestudeerde scripties in de regel adequaat. De gesprekken met alumni en werkveld hebben het oordeel van de commissie inzake het eindniveau bevestigd; studenten en alumni zijn in staat hun weg te vinden in het werkveld.

Ten aanzien van de bacheloropleiding Vormgeving op de locatie Zwolle stelt de commissie vast dat de competentie "vermogen tot kritische reflectie" hierin te beperkt terugkomt.

Standaard 11: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Bevindingen

Bij beide bacheloropleidingen is de beoordeling van het eindwerk in zijn algemeenheid vergelijkbaar met de beoordeling van een werkschouw. Bij het eindwerk wordt beoordeeld of studenten het eindniveau van alle competenties beheersen. Om de betrouwbaarheid en objectiviteit van deze beoordeling te vergroten, worden hierbij externe gecommiteerden uit het werkveld betrokken.

Voor alle opleidingen en bijbehorende studierichtingen (en afdelingen) geldt dat het afstudeerprogramma bestaat uit een theoretisch onderzoek en een praktijkproject. Bij een aantal studierichtingen is ook de stage onderdeel van het eindexamenjaar (bijvoorbeeld bij BEAR in Arnhem, Interaction Design in Arnhem en Graphic Design Arnhem en Zwolle). De precieze invulling van het praktijkproject verschilt per studierichting c.q. afdeling. Zo maken studenten van *BEAR* (Arnhem) en *Fine Art* (Enschede) een beeldend eindwerk en maken studenten *Comic Design* en *Animation Design* een meesterproef. Ook krijgen deze studenten in het laatste jaar op een onverwacht moment een praktijkopdracht. Deze moet binnen de gestelde kaders en binnen de deadline voltooid worden, vergelijkbaar met deadlines in de beroepspraktijk.

Studenten *Fashion Design* (Arnhem) studeren af twee collecties, die elk bestaan uit minimaal vijftig verschillende items ontworpen vanuit een specifiek concept/idee en positionering, met een onderlinge coherentie en voorzien van alle benodigde specificaties weergegeven in de bijbehorende ontwerpboeken. Uit de eerste collectie voert de student drie silhouetten uit, uit de tweede – de feitelijke eindexamencollectie – minimaal zes silhouetten. Studenten wier talent anders is kunnen afstuderen met twee eindexamenprojecten op het gebied van Print Design, Textile Design, Fotostyling of (Mode)journalistiek.

Studenten *Interieurarchitectuur* (Zwolle) maken een afstudeervoorstel binnen één van de drie domeinen Object, Interieur en Onderzoek. Er kan ook een overlapping ontstaan tussen twee domeinen. De ontwerpopgave is altijd een ruimtelijke oplossing in reactie op een probleemstelling. Met de opdrachtformulering neemt de student, op basis van persoonlijke visie en fascinatie en maatschappelijke en vakinhoudelijke ontwikkelingen een standpunt in (PV). Het onderwerp staat vrij, het onderzoek dat is gedaan in de scriptie en/of semester zeven, kan onderdeel zijn van het afstudeervoorstel. De studenten worden bij de afstudeerprojecten begeleid door praktijkdocenten. De theoriëdocent filosofie begeleidt studenten daarnaast wekelijks in werkgroepen. In de werkgroepen worden de afstudeerthema's besproken en aangescherpt. Gedurende het

semester geven de studenten vier presentaties aan de docenten en gecommiteerden.

In Enschede start de eindexamenprocedure met een zogenaamde groenlicht presentatie. Daarin presenteert de student onder andere een inhoudelijk terugblik op de ontwikkelingen die binnen de studie hebben plaatsgevonden en een vooruitblik op de plannen richting het eindexamenproject zelf aan een commissie van twee tot vier docenten. Ook de Arnhemse opleidingen en studierichtingen kennen een groen-licht beoordeling waarbij studenten het werk (in ontwikkeling) presenteren waarop zij willen afstuderen.

Voor alle studenten geldt dat zij het resultaat presenteren tijdens de Finals. Dit is in de regel een eindexamenexpositie waarbij studenten hun werk presenteren. Voorafgaand aan de opening van de eindexamenexpositie aan het publiek beoordeelt een commissie het werk. Ook deze beoordeling is vormgegeven als een werkschouw. De commissie, uitgezonderd de gecommiteerde, beoordeelt de student op het ontwikkelde werk en het doorlopen proces. De gecommiteerde (extern expert) beschouwt met afstand het werk en de beoordelingsprocedure. De gecommiteerde geeft een formatieve beoordeling van de student, in de vorm van een nagesprek of een schriftelijk verslag.

Ook de invulling van het theoretisch onderzoek verschilt per studierichting. Zo is bij *Illustration Design* (Zwolle) de scriptie een persoonlijk onderzoek waarin allerlei gedachten over de eigen ontwikkeling een rol spelen, waarbij de student het onderzoeksthema in verband brengt met standpunten binnen de filosofie en de kunstgeschiedenis. De student wordt daarbij gevraagd de relatie tussen het eigen werk, of het eigen functioneren binnen het vakgebied en de actualiteit te beschrijven.

Tijdens de visitatie is opgemerkt dat in Enschede het schrijven van de scriptie niet meer parallel loopt aan het maken van het eindwerk. Studenten werken eerst aan hun scriptie en worden daarin

mede ondersteund middels een bootcamp waarin ze samen met medestudenten en hun docenten een week aan de scriptie werken en resultaten aan elkaar presenteren. Daarna werken de studenten nog vier weken individueel aan hun scriptie. Studenten kunnen de scriptie ook in de vorm van een documentaire, audioverslag of beeldend werk gieten. De laatste periode van het vierde jaar is volledig gericht op het beeldende eindwerk.

Studenten van *BEAR* ontwikkelen een eigen artistiek onderzoek, dat in- en door het eigen werk tot stand komt en uiteindelijk toets- en discussiebaar zal moeten zijn en zich zal moeten positioneren (discursief). Dit onderzoek wordt begeleid door een van de theorie docenten al dan niet in samenwerking met de mentor of tutor van de student. Studenten kiezen zelf hoe zij dit onderzoek willen presenteren. Het wordt beoordeeld door de theorie docent. In Arnhem wordt aan het eind van het vierde jaar, voorafgaand aan de eindexamenexpositie, wordt een onderzoek festival georganiseerd, waar alle studenten het discursieve gedeelte van hun afstudeerwerk aan een jury en andere geïnteresseerden presenteren en verdedigen. Dit wordt eveneens beoordeeld.

Het afstudeerproject van de *Ad Interieurvormgever* vertrekt vanuit een gezamenlijk onderzoek om de vraagstelling van de gegeven opdracht in context te brengen t.o.v. maatschappelijke problematiek, maar ook locatie en gebouw. Vanuit dit gezamenlijk onderzoek ontwikkelt elke student een individueel ontwerp opgave binnen het kader van het aangewezen bestaande gebouw. Dit laatste is altijd een ruimtelijke oplossing in reactie op de gegeven probleemstelling en studenten worden geacht een eigen standpunt in te nemen. Het onderzoek dat als groep is gedaan, is de basis voor de ontwerp opgave van de student. Studenten worden bij de afstudeerprojecten begeleid door praktijkdocenten. De theorie docent begeleidt studenten wekelijks bij hun afstudeerpapier. Er zijn drie gezamenlijke tussentijdse presentaties, met alle begeleidende docenten en de gecommiteerde.

Het Art Business Centre van ArtEZ zoekt naar intensieve betrokkenheid van alumni bij de opleidingen. Alumni zijn onder andere als (gast) docenten betrokken bij het onderwijs, bieden stages aan of nemen deel aan informatiebijeenkomsten. Uit onderzoek van de 'School of missing men', een initiatief van BEAR, blijkt dat hoewel de meerderheid van de uitstroom vrouw is, mannelijke alumni meer vertegenwoordigd zijn in het werkveld.

Uit de bestudeerde documentatie blijkt dat alumni van de verschillende een zeer uiteenlopend werkgebied hebben. Gemene deler is dat alumni veelal een gemengde c.q. hybride beroepspraktijk hebben. Van BEAR alumni blijft, volgens de opleiding, circa 80% eigen kunst maken. Alumni *Illustration Design* starten veelal een eigen bedrijf en werken als illustrator aan eigen werk of aan opdrachten van reclamebureaus, ontwerp bureaus, kranten, uitgeverijen of het digitale veld. Alumni *Animation Design* werken veelal als freelancer of bij animatiestudio's, game-design studio's en ontwerp bureaus en dergelijke. Alumni *Interieurarchitectuur* werken veelal bij ontwerp- of architectenbureaus. Alumni van *Fashion Design* werken als freelance (mode)ontwerper of bij (internationale) bedrijven. Afgestudeerden en alumni worden gestimuleerd deel te nemen aan toonaangevende internationale ontwerp wedstrijden. Alumni van *Creative Writing* werken bijvoorbeeld als zelfstandig auteur, (freelance) journalist, redacteur of programmamaker. Alumni van *Interaction Design* komen gedeeltelijk te werken bij internationaal studio's op het gebied van creative coding, information design, time-based installaties en nieuwe technologie. Ook kiezen zij ervoor om een eigen ontwerp bureau of autonome praktijk te beginnen.

Alumni vervolgen hun weg ook in masteropleidingen in binnen- en buitenland. Sommigen participeren als 'artist in residence' bij Rijksakademie Amsterdam, De Ateliers in Amsterdam, Nest in Den Haag, Schloss Ringenberg in Duitsland en

dergelijke. Daarnaast exposeren alumni in verschillende musea, beurzen en galerieën.

Alumni van de *Ad Interieurvormgever* vervolgen hun weg veelal bij kleinere ontwerpstudio's. Circa 20% van de alumni stroomt door naar een bacheloropleiding.

Enschedeese alumni waarmee de commissie gesproken heeft, voelen zich goed voorbereid op hun toekomstige beroepspraktijk. Met name vaardigheden als probleem oplossend vermogen en autonoom denkvermogen en de toolkit die ze van de opleidingen hebben meegekregen, hebben daarin een belangrijke rol gespeeld. Opgemerkt is dat afgestudeerden in de regel altijd starten met een gemengde praktijk. Alumni waarderen het dat ze ook na hun afstuderen gebruik kunnen blijven maken van de werkplaatsen en het netwerk dat ze gedurende de opleiding gecreëerd hebben en waar ze nog steeds gebruik van maken.

Overwegingen

De commissie concludeert dat de opleidingen een zorgvuldig afstudeerproces hebben ingericht. Het eindniveau wordt bepaald met behulp van een beeldend eindwerk en een theoretisch onderzoek. In alle opleidingen wordt het beeldend eindwerk gepresenteerd tijdens de Finals.

Om zich een oordeel te vormen over het eindniveau van de studenten, heeft de commissie voorafgaand aan de visitatie van in totaal vijftig studenten (verdeeld over de drie opleidingen, zie bijlage 3) de scripties en weergaven van het beeldend werk bestudeerd. Op basis daarvan concludeert de commissie dat afgestudeerden van de bacheloropleiding Autonome Beeldende Kunst en de Ad Interieurvormgever de beoogde leerresultaten en het gewenste eindniveau realiseren. Het eindniveau van deze opleidingen wordt bevestigd door de gevoerde gesprekken met studenten en alumni. Zij zijn volgens de commissie in staat hun eigen plek in het werkveld te vinden. Op basis van bovenstaande concludeert de commissie dat de bacheloropleiding Autonome

Beeldende Kunst en de Ad-opleiding Interieurvormgever **voldoen** aan deze standaard.

Deze positieve conclusie geldt volgens de commissie ook voor de bestudeerde eindwerken van de bacheloropleiding Vormgeving in Arnhem en Enschede. In deze eindwerken is de 'artistic rigour' van de studenten zichtbaar. De studentwerken laten over het algemeen een hoog niveau zien; zowel conceptueel als uitvoerend. In het bijzonder was de commissie onder de indruk van het werk van afgestudeerden van Creative Writing, Fashion Design, Interaction Design en Product Design.

Ten aanzien van de bacheloropleiding Vormgeving en dan specifiek de locatie Zwolle heeft de commissie de aanvankelijke steekproef van eindwerken uitgebreid met nog eens tien eindwerken. Bij de bestudering van de Zwolse eindwerken ziet de commissie niveauverschillen zoals die gebruikelijk zijn bij opleidingen. Er zijn voldoende en er zijn goede studenten, waarvan het werk aan de maat is.

Tegelijkertijd ziet de commissie dat in veel werken van de Zwolse afdelingen de competentie "vermogen tot kritische reflectie" beperkt terugkomt, en in een aantal werken onvoldoende terugkomt. Het lijkt of elementen als een net werkproces, hard werken, en de aanwijzingen opvolgen, uiteindelijk zwaarder wegen in de beoordeling dan de artistieke kwaliteit, de mate waarin het werk inhoudelijk relevant is en de mate waarin de student zich weet te verhouden tot anderen. Ook onderzoekende vaardigheden, analytische vaardig-

heden en het problematiseren en positioneren lijken daarin te ontbreken.

Het is de commissie opgevallen dat bij enkele Zwolse afdelingen de afstudeeropdrachtschrijving luidt: de jonge maker legt zijn persoonlijke thematiek vast. Dit ziet de commissie dan ook terug in de eindwerken. Deze lijken te vaak ingegeven door persoonlijke fascinatie of iets waar men al lang mee bezig is; de relatie tot de buitenwereld en de maatschappelijke discours en de betekenis die de jonge vormgever daarin kan hebben, komt vaak niet naar voren. Ook worden inhoud en vorm niet kritisch bevraagd.

De commissie stelt bovendien vast dat in veel van de beoordelingsformulieren, de beoordelaars vergelijkbare waarnemingen doen. De becijfering die daarop volgt is volgens de commissie hoger dan de kritiek doet vermoeden, en geeft meer een beeld van bemoediging dan van beoordeling.

Niettegenstaande de positieve conclusies van de Arnhemse en Enschedese afdelingen, kan het panel niet anders vaststellen dan dat de opleiding Vormgeving **ten dele voldoet** aan deze standaard.

De commissie adviseert ArtEZ om het kritisch vermogen van de studenten van de Zwolse academie explicieter te ontwikkelen en terug te laten komen in het eindwerk; dit in lijn met de gemaakte opmerkingen bij standaard 4.

Bijlagen

Bijlage 1 Visitatiecommissie

Deze notitie is volgens het NVAO-format opgesteld.

Naam panellid (incl. titulatuur)	Korte functiebeschrijving van de panelleden
Ir. R.S. Kloosterman	René Kloosterman zit met regelmaat visitaties voor
I. Limon MA	Imara Limon is curator en conservator van het Amsterdam Museum.
W. van Oldenborgh BA	Wendelien van Oldenborgh is een vrij gevestigd ontwerper en kunstenaar, en docent aan kunstacademies, onder andere KABK, Academie van Bouwkunst, Goldsmith's en Kunsthochschule Kassel
Prof. W. de Rooij	Willem de Rooij is docent aan de Städelschule Frankfurt (Staatliche Hochschule für Bildende Künste). Tevens is hij beeldend kunstenaar
Dipl.Ing. A. Baumer	Andreas Baumer is architect en is actief binnen diverse netwerkorganisaties van architectuur
C. Seyferth	Christophe Seyfert is een Nederlands ontwerper van meubels en interieurs en docent bij de bachelor Interior Architecture & Furniture Design van KABK.
V. van der Burg	Vera van der Burg rondde haar opleiding M Design in 2019 af aan de design Academy Eindhoven. Sindsdien is ze zelfstandig gevestigd designer, alsmede opleidingscoördinator bij DAE

De commissie werd bijgestaan door Titia Busing, extern secretaris gecertificeerd door NVAO.

Alle commissieleden hebben een verklaring van onafhankelijkheid en onpartijdigheid ingevuld, ondertekend en deze zijn ingeleverd bij NVAO.

Bijlage 2 Programma visitatie

3 maart 2020 – A&D algemeen (te Enschede)	
09:00 – 10:30 90 min.	Intern overleg commissie
10:30 – 11:30 60 min.	A&D algemeen ArtEZ-randvoorwaarden kwaliteit - CvB, - Directeuren Std: 6,7,9,10
11:30 – 12:00 30 min.	A&D algemeen ArtEZ-randvoorwaarden kwaliteit - Examencommissie Std: 10
12:00 – 13:00 60 min.	Lunch / documenten review
13:00 – 14:00	Rondgang
14:00 – 14:45	Identiteit AKI (Std: 1,2,3,4,5) - opleidingshoofden - docenten - studenten
15:00 – 15:45	Student centraal (Std: 2,3,4,8,10) - hoofden - docenten - studenten
15:45 – 16:15	Student centraal (Std: 2,3,4,8,10) - studenten
16:30 – 17:30	Toekomst werkveld (Std: 1,11) - docenten - studenten - werkveld - alumni
17:30 – 18:00	Intern overleg commissie
18:00 -	Afsluiting van de dag

4 maart – A&D vormgeving / Fine Art / Arnhem	
08:45 – 09:15 30 min.	Intern overleg commissie
09:15 – 10:45 90 min.	Identiteit Arnhem Vormgeving/BEAR/DBKV Arnhem: - hoofden - docenten - studenten Std: 1,2,3,4,5
12:30 – 13:45 75 min.	Lunch / documenten review / inloopspreekuur
13:45 – 15:15 90 min.	Student centraal + Toekomst werkveld DBKV Arnhem: - hoofden - docenten - studenten - alumni - werkveld (60 min. plenair / 30 min. alleen studenten) Std: 1,2,3,4,8,10,11
15:15 – 15:45 30 min.	Pauze
16:45 – 17:15 30 min.	Intern overleg commissie
17:15 – 17:45	Afsluiting van de dag

5 maart – A&D vormgeving / AD / Zwolle	
09:00 – 09:30 30 min.	Intern overleg commissie
09:30 – 11:00 90 min.	Identiteit Zwolle Vormgeving/AD/DBKV Zwolle - hoofden - docenten - studenten Std: 1,2,3,4,5
12:45 – 13:45 60 min.	Lunch / documenten review
13:45 – 15:15 90 min.	Student centraal + Toekomst Werkveld Ad Interieurvormgever - hoofd - docenten - studenten - alumni - werkveld (60 min. plenair / 30 min. alleen studenten) Std: 1,2,3,4,8,10,11

15.15-15.45 30 min.	Pauze
15.45-16.45 60 min.	Toekomst werkveld Vormgeving/AD - docenten - studenten - werkveld - alumni Std: 1,11
16:45 – 17:45 60 min.	Intern overleg commissie
17:45 – 18:30	Teruggave totaal bevindingen aan directeuren en CvB

Bijlage 3 Bestudeerde documenten

- ZER ART & Design: Arnhem, Enschede en Zwolle
- ArtEZ instellingsplan
- ArtEZ onderwijsvisie
- ArtEZ plan kwaliteitsafspraken
- Beroepsprofiel en opleidingsprofielen Beeldende Kunst en Vormgeving
- Huisvestingsprogramma ArtEZ
- Protocol studiebeperking
- OER
- Onderwijs en Toetsplannen div. afdelingen
- NSE resultaten
- Overzicht kernteam en gastdocenten
- Handleiding Examencommissies
- Afstudeerwerk van:
 - o 15 studenten Autonoom Beeldende Kunst (locaties Arnhem en Enschede)
 - o 19 studenten B Vormgeving (locaties Arnhem, Enschede en Zwolle)
 - o 16 studenten Ad Interieurvormgever
 - o Aanvullend: 10 afstudeerwerken B Vormgeving (locatie Zwolle)
- Voorbeelden van toetsen, alle drie locaties
- Voorbeelden van studentwerk, alle drie locaties

AeQui